

λος. 'Αφού σου κουβεντιάσω για μέννες και μωρά, ιδού μία φρασούλα που την ξεσήκωσα στο Γαλλοελληνικό Λεξικό του κ. Ν. Κοντόπουλου, έκδ. δ', 1901, λ. sein: La mère tend le sein à son enfant, ή μήτηρ προσφέρει τὸν μαστὸν εἰς τὸ εἰαυτῆς τέκνον. Δὲν εἶναι οὔτε μετάφραση. Τὸ γαλλικὸ δὲ λέει m a m e l l e, μαστός, λέει s e i n, βυζί. Μὰ ὁ δάσκαλος τῆ ζωῆ δὲν τὴ βλέπει, δὲν τὴ μεταφράζει καὶ δὲν τὴ θέλει. 'Εσεῖς οἱ γιατροί, ἄρτὰ πρέπει νὰ μᾶς τὰ σιᾶξετε. Εἰστε καὶ παντοδύναμοι. 'Ο κόσμος ἔχει τὴν ἀνάγκη σας. 'Οτι ὄνομα κι ἂ δώσετε στὸ γιαντρικὸ ἢ στὴν ἀρρώστια, ὁ ἀρρώστος τὴ γιαντριά του γυρίζει· μετὰ τὴ γιαντριά θὰ χάψῃ καὶ τὰ καλὰ τὰ ὀνόματα. Κοιτάξτε λοιπὸ νὰ μᾶς φτειάσετε ὀνόματα καλὰ, δηλαδή πού νὰ εἶναι καὶ δάφνα καλὰ στὴν υγεία τους, πού ἀρρώστημένα κι ἀπὸ γεννησιμιό τους νὰ μὴν εἶναι. Μὲ τὴν καθαρεύουσα, στὴ γιαντρικὴ, καμιά προκοπὴ δὲ βγαίνει. 'Ανοιξα πολλές φορές τὸ Λεξικὸν 'Ιατρικῆς τοῦ Καρυοφύλλου, 2 τόμοι, 'Αθήνα, 1896—1899. Χρηστὸς ἄνθρωπος ὁ Καρυοφύλλης, καὶ δὲ φταίει. Χρηστὸς ἄνθρωπος κι ὁ 'Αφεντούλης. Μὰ οἱ ἄλλοι τους, φρίκη. Χαμός καιροῦ, κι ὁ σπουδαστὴς ἔχει πράματα νὰ μάθῃ, ὅχι γλώσσα πού δὲ μαθαίνεται. 'Αφίνω τὴ βάρβαρη καὶ τὴν κωμικὴ τὴν ἐγγέλριον, πού νόημα δὲν ἔχει, ἐνῶ τὸ χειροῦργημα καὶ ταιριάζει κι ἀρχαῖο εἶναι, ἀφοῦ τὸ βρίσκουμε καὶ στὸν 'Ιπποκράτη. Τοῦ κάκου· ἐπιστήμη δὲν εἶναι μιὰ ἐπιστήμη ὅπου συνηθίζεται—ἂν μπορεῖ δηλαδή νὰ τὸ προσφέρῃ κανεὶς—μιὰ λέξη ὅπως τᾶλλόκοτο Ἰσχυανσις. Ματιὰ δὲ ρίξανε στὴ ζωντανὴ τὴ γλώσσα· μετὰ τὸ λινός, τί δὲν κάνεις; λινεμα, λινεψη, λινεμός, λινια, ὕστερις ἀπολινεμα, ξελινεμα ἢ ἀπολινεψη, ξελινεψη κτλ. ἢ καὶ σολινεμός, σὺν εἶναι πολλὰ ὄργανα μαζί πού σολινεβουνε κτλ. κτλ. κτλ. Θέλει χειροῦργημα γερὸ ἢ καθαρεύουσα. Τὴ ζωὴ του καὶ τὴν υγεία του τὸ ἔθνος στὴ γλώσσα του θὰ τὴ χρωστᾷ.

'Ο 'Αθάκος, ὁ Μαρκέτης, ὁ Πάλλης, ἡ Α. Παπαδόπουλος, ὁ Φωτιάδης, τὸ νοιώσανε ἀμέσως πὺς στοὺς ὄρους τοὺς ἐπιστημονικοὺς πρέπει σήμερὰ νὰ δώσουμε ὅλη τὴν προσοχή μας. 'Ερχομαι καὶ γὼ τώρα κάπως νὰ βοηθῶ. Καὶ ποιοῦ μποροῦσα καλύτερα νὰ φειρώσω τὸ βιβλίον μου παρὰ ἐσένα πού δὲν εἶσαι μονάχα μάστορας στὴν τέχνη σου, μὰ πού κ' ἡ καρδιά σου ἀκόμα εἶναι σπλαχνικοῦ ἀνθρώπου καρδιά; Καρδιά καὶ μελέτη συνάμα χρειάζονται, φίλε

μου, γιὰ κάθε δουλειά· χρειάζονται περισσότερο ἔσως γιὰ τὴ δουλειά πού λέμε. 'Αξίζει νὰ μὴ χάσομεροῦμε κι ἀπὸ τώρα νὰ βάλουμε τὰ δυνατὰ μας.

'Αλλὰ σήμερὰ δὲν ἔχω νὰ σοῦ πῶ. Γιὰ τὸ ζήτημα τάχα τί νὰ σοῦ βάλω; Ζήτημα καθαρὸ δὲν ὑπάρχει πιά. Τὸ ζήτημα τὸ γλωσσικὸ εἶτανε, ἡ γλώσσα μας νὰ γραφῇ, νὰ καταλάβῃ θεοφάνερα ὁ κόσμος πὺς ἔχει τὴν κανονικὴ γραμματικὴ της, τὴν ποίηση καὶ τὴν ἐπιστήμη της. Γράφθηκε, γράφεται καὶ θὰ γράφεται ὁλοένα. Τί ἄλλο θέλεις; Νὰ διδάσκειται στὰ σχολεῖα; Ναί, τὸ θέλω καὶ γώ. Πρέπει μάλιστα. Μὰ τὸ ζήτημα πιά κατατᾶ ζήτημα τῆς πράξης, τῆς ἐφαρμογῆς. Καὶ τὸ σπουδαιότερο σ' ὅλα τὰ ζητήματα, τὸ μόνο, εἶναι νὰ ὑπάρχῃ πρῶτα, πρῶτα νὰ ζῇ, πρῶτα νὰ βασιλεύῃ ἀψήλα—ἢ ὅπως μερικοὶ τὸ θαρροῦνε ἀπραχτα κι ἀνεφάρμοστα—ἢ ὁδηγήτρα 'Ιδέα.

'Αρχινημένο τρίτη, δεκοχτὶ, τελειωμένο, πέμτη, εἰκοσι τοῦ Σιαβροῦ, 1906.

ΨΥΧΑΡΗΣ

## ΑΠΟ ΤΟΥΣ «ΗΣΚΙΟΥΣ ΣΤΑ ΝΕΡΑ»

1.

Βραδιάζει. Καὶ τ' ἀπόφεργο σὴν δύση  
Ζητάει ὀπίσω ἀπ' τὰ βουνὰ λημέρι.  
'Ησίοι πετοῦν σὸν κάμπο σὺν ἀστέρι  
Ποὺ πάει τίς νύχτιες τοῦ σκηνὸς νὰ στήσῃ.

Μὲ κάποιον φόβο ἀπὸ τὴ μαύρη φύση,  
Σὰ νὰ τῆς εἶχε μουσικὸν καρτέρι,  
Δεῖλὸ ἢ ψυχὴ μου ἀπλώνει τ' ἄυλο χέρι  
Τὴν τριάντα καρδιά μου ν' ἀναστήσῃ.

Κ' ἐνῶ τριγύρω καὶ φτερουγίζει  
Μ' ὅση πνοὴ οἰοῦν τοῦ πουροῦ τ' ἀστέρια,  
Καὶ φαίνεται σιγὰ νὰ λαμπυρίζῃ

Τὸ σκότος κάτω ἀπὸ τὰ μαύρα αἰθέρια,  
Νοιώθω τὴν πλάκα τῆς καρδιᾶς τῆς στέρια  
Στοῦ στήθους μου τὰ βάθη ν' ἀργοτερίζῃ.

2.

Θλιμένη ἢ νύχτα κλαίει μαυροπνευμένη  
Μὲς σ' οὐρανοῦ τοὺς δρόμους καὶ τ' ἀστέρια  
Σὰ σὲ κηδεῖ ἀνάφου ἀγιοκέρια  
Γιὰ τὴ σελήνη πού δὲν χλωμασμένη

Πῶς ἀπ' τὴ λαγαριά τὴ φουρτωμένη  
Θάφτει τὴ λάμψη της. Καὶ ταῖρια ταῖρια  
Βλέπεις τοὺς ἡσίοις σὺν μὲ χίλια χέρια  
Ν' ἀπλώνουν μιὰ σκιά ἀναμαλλασμένη

Τοὺς πόρους νὰ σκεπάζουν μὲς σὴν δάση.  
Μιὰ θλίψη ναυορίζει τὴ μαγεία  
Τοῦ σκότους· καὶ τὸ κλῆμα πρὸ τὰ κρύα

Τὰ σπήλια ἢ νεροτάλα ἔχει σκεπάζει  
Μιὰ ψυχὴ συντροφεύει πού ἔχει χάσει  
Καὶ σὺν τῆς σελήνης τὴ γοητεία.

3.

Μουγκρίζουν τ' ἄγρια κύματα μπροστὰ μου,  
Σὺν δέρονται καὶ πέφτουν ματωμένα  
Κ' οἱ ἀστράπεδες φωτίζουν τ' ἀφρισμένα  
Νερὰ πού συνεπαίρνουν τὴν καρδιά μου.

Καὶ πάω ν' ἀγκαλιασθῶ ἀπ' τὰ σωθικὰ μου  
Στ' ἀργομάλι τὰ φύκια τ' ἀπλωμένα,  
Ν' ἀκούσω ξεψυχήματα χυμένα  
'Απ' τῶν κυμάτων τὴν ὀργὴν ἐκεῖ χάμου.

Καὶ σὴς καρδιᾶς τὴν μπόρα πού μὲ δέρνει  
'Η ψυχὴ μου μονάχη παραδέρνει.  
'Ο ἀφρός τῆς θάλασσας πού ἐμπρός μου γέρνει

Νὰ ψάλλω λέει σὴν ἄγρια συναυλία.  
Μὰ σὴς καρδιᾶς τὴ φλογερὴ ἀρμονία  
Στὴν τρικυμιὰ πετῶ τὴν τρικυμία.

4.

Τὴν ἡμερὴ σου λάμψη, ὦ φεγγαράκι,  
Μὴ μοῦ ἀρνηθῇς τὴν ὕστερη βραδιά,  
Τ' ὄχρὸ μεδιολιά σου ἀπ' τὴν καρδιά  
Μοῦ διώχνει κάθε πόνου τὸ φαρμάκι.

Σὺν βλέπω τῶν ἀχιθῶν σου τ' αὐλάκι  
Τῶν δέντρων νὰ ποτίζῃ τὰ κλαδιά,  
'Αχόρταστα ἀναπνέω μιὰν εὐωδία  
Ποὺ τῆς καρδοῦλας μου ὁδηγεῖ τὸ δρομάκι.

Καὶ κάτω ἀπὸ ἕναν ἡσίο ἀσημασμένο  
Ποὺ τὸν κεντρεῖ τὸ μουσικὸ σου φῶς  
Σ' ἄλκυα χέλλῃ ὁ πόθος μου ὁ κρυφός

'Εκπνέει κ' ἕνα φιλὶ ξετρελλασμένο  
Στέλνω σ' ἐσὲ, φεγγάρι ἀγαπημένο,  
Διὸς σου καὶ τῆς τύχης σου ἀδερφός.

1904

ΜΗΤΣΗΣ ΚΑΛΑΜΑΣ

## Ο ΊΣΚΙΟΣ ΤΟΥ ΠΕΘΑΜΕΝΟΥ

ΔΡΑΜΑ ΣΕ ΜΕΡΗ ΤΡΙΑ

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΕΕΝ. Πῶς μ' ἀναγκλιάζει αὐτὸ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου.

ΖΩΗ. Ναί, εἶσαι πού πέφτουν οἱ ἀχτίδες του δίνουν ὁμορφους σ' ὅλα χρωματισμούς.

ΕΕΝ. Δὲν τὸ χαίρουνται μονάχα τὰ μάτια μου· τὸ φῶς αὐτὸ πέφτει μέσα μου· φτάνει ἴσαμε τὰ βάθη τῆς ψυχῆς μου.

ΖΩΗ. Εἴνη, θαρρῶ πὺς σὲ βαραίνει κάποια λύπη, πού δὲ θέλεις νὰ τὴ φανερῶς.

ΕΕΝ. 'Οχι· σήμερὰ νοιώθω βαθιά...τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς.

ΖΩΗ. Δὲν τὸ πιστεύω· τὸ χαμόγελό σου δείχνει πίκρα καὶ στὴ ματιά σου καθρεφτίζεται ἡ λύπη.

ΕΕΝ. Δὲν ἔχω τίποτα πού νὰ μὲ λυπήσῃ.

(\*) Κοίταξε φύλλα 223, 224, 225 καὶ 126.

ΖΩΗ. Τὰ χτεσινὰ μου λόγια σὲ πείραζαν, ἀγαπημένη μου· ἔ;

ΕΕΝ. Χτὲς ἴσως...μὰ τώρα δὲν ἔχουν πιά γιὰ μένα καμιά δύναμη.

ΖΩΗ. 'Αλήθεια; δὲν ξέρεις πόσο μετάνιωσα κατόπι γιὰ τὰ ὅσα σοῦ εἶπα.

ΕΕΝ. Τὸ καημένο τὸ παιδί! μὰ ἐσύ, Ζωή μου, δὲ μοῦ πες τίποτα· νομίζεις, ὅτι τὴν ὥρὰ κείνη μιλοῦσες ἐσύ;

ΖΩΗ. Μὰ...

ΕΕΝ. 'Οχι, καλὴ μου. 'Εσύ ἦσουν μονάχα τὸ στόμα· τὰ λόγια εἶταν τῶν ἄλλων, τῶν ξένων, πού μιλοῦνε χωρὶς καὶ νὰ φανερώνονται ποτέ. Γι' αὐτὸ ἔχουν καὶ τέτοια δύναμη τὰ λόγια τους. 'Ανίσως καὶ βλέπαμε ποῦθε καὶ πὺς γεννιοῦνται δὲ θὰ μᾶς φόβιζαν τόσο, μῆτε θὰ μᾶς λυποῦσαν.

ΖΩΗ. Καλύτερα νὰ μὴ προσέχουμε ποτέ σ' αὐτά.

ΕΕΝ. Ναί· βλέπεις ὅμως, ὅτι δὲν εἴμαστε λεύτεροι νὰ μὴ προσέχουμε, ἐπειδὴ ἡ ἴδια ἡ προσοχὴ τοῦ κόσμου σ' ἐπὶ λέμε ἢ κάνουμε ἀναγκάζει καὶ τὴ δική μας νὰ γυρίσῃ πρὸς τὰ λόγια τους. Αὐτὸ εἶναι φυσικόν.

ΖΩΗ. 'Αλήθεια· δὲ μᾶς ἀφίνει ὁ κόσμος νὰ λησμονήσουμε τὰ ἔργα μας.

ΕΕΝ. Δὲ θέλει νᾶμαστε λεύτεροι ἀπ' αὐτόν· Μὰ καὶ σὲ πρόσεξαν οἱ ἄλλοι, δὲν εἶσαι πιά μόνος, δὲν βλέπεις τὸν ἑαυτὸ σου. Θέλεις δὲ θέλεις ἀρνέσαι τὴ μοναξιά σου καὶ δὲν ἀκούς πιά τίς μουσικὲς φωνὲς πού ναοῦρίζαν τὴν ψυχὴ σου μετὰ τὸ γλυκὸ τους μουρμούρισμα. Εἶσαι πιά μέσα στὸν κόσμο καὶ τὸ βουητὸ του σκεπάζει καὶ πνίγει τίς ἀγαπημένες σου φωνές.

ΖΩΗ. Σὲ φοβίζει πολὺ ὁ κόσμος, Εἴνη μου.

ΕΕΝ. Ναί, γιὰτὶ μοῦ παίρνει τὴ λευτεριά μου.

ΖΩΗ. Μπᾶ! μὴ δίνης προσοχὴ σοῦ λῶ καὶ πάλι· αὐτὸ εἶναι τὸ καλύτερο.

ΕΕΝ. Τὸ νομίζεις· μὰ νὰ μὴ σοῦ τὸ φυλάξῃ ἡ τύχη σου νὰ γνωρίσης ὅπως ἐγὼ τὸν κόσμο καὶ νὰ τὸν φοβηθῇς ὅπως ἐγώ.

ΖΩΗ. Χωρὶς νὰ θέλῃς, μοῦ τὸ φανερώνεις, ὅτι σὲ τυραννάζει κάποια βαθεῖα λύπη.

ΕΕΝ. 'Ισως...ἀλλὰ δὲ θὰ κρατήσῃ πολὺ, ἐπειδὴ γλήγορα θὰ ξαναβρῶ ἐγὼ μονάχη τὴ λευτεριά μου. Μὲ φόβισε ὁ κόσμος, μὰ δὲ μοῦ πῆρε καὶ τὴ δύναμη νὰ κοιτάζω μακρύτερα μετὰ τὸ ἀτάραχο μάτι τῆς ἀθωότητάς μου καὶ νὰ ἰδῶ πού κρύφτηκε ἡ χαμένη γαλήνη μου· κ' ἡ φευγάτη λευτεριά μου.

## ΝΕΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

Στις παλιές φυλλοθήκες τῆς ἀρχοντικῆς φαμίλλιας τοῦ κ. Δημητρίου Λούντζη Σολωμοῦ, στή Ζάκυνθο, βρέθηκε δώ καὶ λίγες βδομάδες πλούσια συλλογὴ ἀπὸ ἀγνωστες ὡς τώρα γραφές καὶ ἀπὸ ἀνέκδοτα τραγούδια τοῦ Μεγάλου Δασκάλου κ' Ἐθνικοῦ Ψάλτη τῆς Λευτεριάς. Τὰ γράμματα αὐτὰ εἶχα τὴν εὐτυχία νὰ τὰ ἰδῶ κ' ἐγὼ ὅταν τὶς ἄλλες ἔμεινα λίγες μέρες—ἡμέρες χαρισάμενες κ' εὐτυχισμένες—στὴν πρόσχαρη καὶ ἀνθόσπαρτη πατρίδα τοῦ Σολωμοῦ. Εἶναι ἀπάνου-κάτου ὡς 80 τὰ γράμματα αὐτὰ καὶ τὰ στέλνει ὁ Ποιητὴς πρὸς τὸν ἀδερφό του Δημήτριο. Μαζὶ βρεθήκανε κ' οἱ σκεπτικὲς ἀπάντησες τοῦ ἀδερφοῦ του. Ὁ Δημήτριος Σολωμός—ὁ ἀπὸ τὴν ἴδια μάνα ἀδερφός τοῦ Διονύσιου—ἐπαιξε μεγάλον ρόλον στὸν καιρὸ τῆς Ἀγγλικῆς προστασίας κ' ἐγινε κ' ἐπαρχος καὶ γεροντοσύνης καὶ πρόεδρος τῆς Γερουσίας (+ 1881) εἶπαν—καθὼς θὰ ξέρουν, ἴσως, οἱ ἀναγνώστες τοῦ «Νουμά»—ὁ πὶδ ἀγαπημένος καὶ ὁ πὶδ πιστευμένος ἀδερφός τοῦ Ποιητῆ γι' αὐτὸ ὅς ἐλπίζουμε πὺς μὲ τὰ καινούργια αὐτὰ γράμματα θὰ φωτίζονται πολλὲς σκοτεινὲς ὁδοὶ καὶ θλιβερὲς ἡμέρες τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς τοῦ Ποιητῆ μας. Τὸ κακὸ εἶναι πὺς ὅλα τὰ γράμματα αὐτὰ ἔχουν γραφτῇ ἰταλικά. Πού καὶ ποῦ βρίσκονται ἀνάμεσα στὰ ξενόγλωσσα καὶ μερικὲς φρασεῖδες καὶ μερικὲς λέξεις ἑλληνικὲς σὰν λουλούδια μυριστικὰ ἀτόφια ἀνάρια-ανάρια σὲ λειβάδια γρασιδιοῦ. Ἔτσι π. χ. συχνὰ πυκνὰ ρωτᾷ ὁ Ποιητὴς γιὰ μιὰ «πολύξερη» καὶ γιὰ μιὰ «πολύλογη». Αὐτὲς οἱ δυὸ λέξεις εἶναι οἱ πὶδ συνηθισμέναι ἀπὸ τὶς ἑλληνικὲς, πού βρίσκονται στὰ γράμματα πού λέμε. Ποιὲς ἔμεις εἶναι οἱ δυὸ αὐτὲς γυναῖκες δὲ μπορεῖ κανεὶς νὰ ὀρίσῃ χωρὶς ἀντιλογίας. Δὲ φαντάζομαι καθόλου πὺς μπορεῖ ἔτσι νὰ λείει τὶς γυναῖκες τῶν ἀδερφῶν του Δημητρίου καὶ Ρομπέρτου—γυναῖκες πού παρὰπολὺ συχαινότανε καὶ ἀντιπαθεῖσαν ὁ Ποιητὴς, πού τὶς σατύρισε κισλας μ' ἀνέκδοτες ὡς τώρα σατυρες. Ὅλα τὰ γράμματα, τὰ καινούργια αὐτὰ, τοῦ Διον. Σολωμοῦ ἔχουν γραφτῇ ἀπὸ τοὺς Κορυφούς, ὅπου ἀπὸ τὰ 1828 ὡς τὴ θανάτου (1857) σκεδὸν ἀδιάκοπα ἔμεινε καὶ πού τοὺς ἀγάπησε, δίκια, μ' ὅλη τὴν ποιητικότητά τῆς ψυχῆς του σὰν πατρίδα του καὶ κάτι περισσότερο ἴσως.

ΖΩΗ. Δὲν ξέρω τὸ γιατί, μὰ νομίζω, καλὴ μου, ὅτι τὰ λόγια σου βγαίνουν ἀπὸ τὴν ψυχὴ σου μὲ πολλὴ πίκρα.

ΕΕΝ. Ὅχι, ὅχι... ἔχουν ὅλα τὴ γλύκα τῆς γαλήνης.

ΖΩΗ. Δὲν τὸ πιστεύω· αὐτὰ τὸ πικραμένο χαμόγελό σου μοῦ λείει τὸ ἀντίθετο... Ἴσως νὰ μὴν ἔπρεπε νὰ σοῦ πῶ ὅσα σοῦ εἶπα χθές.

ΕΕΝ. Λησμονήσέ τα, ὅπως τὰ λησμονήσας κ' ἐγώ.

ΕΩΗ. Μὰ δὲν ἔφταιγα· αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ πιστέψης.

ΕΕΝ. Σὲ πιστεύω, Ζωή μου, σὲ πιστεύω. Ἀ-θωόνεσαι μονάχη σου καὶ γιὰ τοῦτο δὲν μπορῶ παρὰ νὰ σε ἀθώωσω· κ' ἐγώ. Πρέπει νὰ σε βασιλεύω τὴν εὐ-λικρινείᾳ σου.

ΖΩΗ. Τί ἀσυνήθιστα πού μιλάς!

ΕΕΝ. Ἴσως νὰ ἄλλαξα γιὰ σένα, γιὰ ὅλους μέσα σὲ μιὰ μέρα.

ΖΩΗ. Ὅχι· πάντα ἦσουν αἰτία· ἐγὼ δὲν τὸ εἶχα προσέξει· μὰ τώρα σὲ καταλαβαίνω καλὰ καὶ τὰ λόγια σου καρφούνονται βαθιὰ μέσα στὸ πνεῦμά μου. Δὲ μοῦ φαίνεται πιά παράξενη...

ΕΕΝ. Ἀς εἶναι.... Νὰ κ' ἡ μητέρα μου.

Τραγούδια ἀνέκδοτα βρεθήκανε στὶς οἰκογενειακὲς φυλλοθήκες τοῦ κ. Δημητρίου Λούντζη Σολωμοῦ μερικὰ ἐπινοήματα, ἔξω ἀπὸ ἕνα καὶ μοναχὸ ἑλληνικόν, ... τὰ ἄλλα ἰταλικά. Τὸ ἑλληνικὸ αὐτὸ ἐπίγραμμα, ἡ ἀλήθειά εἶναι πὺς δὲν ἔχει τὴ σφραγίδα ἐκείνη τῆς τέχνης, πού μὲ δαύτην ὁ ποιητὴς ἐπιγραμματικώτατα ἐφαλετὴ Δοξα μονάχη στῶν Ψαρρῶν τὴν ὁλόμαυρη ράχη, ἀλλ' ὅπως καὶ ἂν εἶναι, τὸ νεοφανέρωτο αὐτὸ ἐπίγραμμα τοῦ Σολωμοῦ εἶναι πάντοτε πολὺτιμο σὰν φανταστούμε ποιὸς θεὸς νοὺς τὸ φαντάστηκε καὶ τὸ μέτρησε καὶ ποιὸ στόμα τὸ πρωτοτραγούδησε, στόμα πού τόσο καὶ τόσο γλυκοφίλησε ἡ Μοῦσα. Ἐπειτα βρέθηκε ἕνας κώντικας, πού σὲ δαύτον ὑπάρχονε συννέτα μὲ rime obligate τοῦ Διονύσιου Σολωμοῦ καὶ τοῦ Ἰωάννου Λούντζη, στενοῦ φίλου τοῦ Ποιητῆ, πού ἔχει φιλοτεχνήσει καὶ μιὰ ἀνέκδοτη ὡς τώρα μετάφραση τοῦ Ὑμνου τῆς Ἐλευθερίας στὴν τσοκάνικη. Κι αὐτὰ ὅμως τὰ συννέτα εἶναι ὅλα στὸ ἰταλικόν. Γι' αὐτὸ καὶ μὲ περισσώτερη δυσκολία θὰ μπερδέσουμε νὰ ξεχωρίσουμε ποῖα εἶναι τοῦ Σολωμοῦ καὶ ποῖα τοῦ Λούντζη.

Τέλος βρέθηκε στὶς ἴδιες φυλλοθήκες ἕνα γράμμα πρὸς τὸν Διονύσιον Σολωμόν τοῦ Γ. Τερτσέτη, ἐνὸς ἀπὸ τοὺς πὶδ τρανοὺς ἐργάτες τῆς Γλωσσικῆς Ἀναγέννησης, πού προετοιμάσανε τὸ κήρυγμα ἐκεῖνο, πού τόσο μεγαλόφωνα διαλάλησε μὲ τὸ Ταξίδι ὁ Ψυχάρης μας. Ἐπειτα, στὶς ἴδιες πάντα φυλλοθήκες, βρέθηκε τὸ βασιλικὸ διάταγμα, πού μὲ δαύτο ὁ Ἐθνικὸς Ποιητὴς ἐγινε ἱππότης τοῦ ἑλληνικοῦ λεγεῶνος τῆς τιμῆς.

Ὅλα τὰ καινούργια αὐτὰ χειρόγραφα τοῦ Σολωμοῦ παραδοθήκανε γιὰ μελέτη καὶ γιὰ τύπωμα στὸν ἀξιο ἐρευνητὴ καὶ καλὸ μου συν-αθλητὴ καὶ φίλον κ. Σπ. Δὲ Βιάζη, πού μᾶς ἔχει χαρίσει—ἀφίνω τὰ ἄλλα—πολλὲς ὡς τώρα καὶ σοφὲς μελέτες γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὰ ἔργα τοῦ Ποιητῆ.

ΝΙΚΟΣ Α. ΒΕΗΣ

Τὸ βραβεῖο Νόμπελ δόθηκε φέτος στὸν ἰταλὸ ποιητὴ Καρνταύτη. Πολλοὶ ποιητὲς εἶναι πὶδ ἔλαουσμένοι ἀπὸ τὸν ἀπύχριστο καὶ μοναχικὸν Καρνταύτη, πού οὔτε κιν οἱ τίτλοι τῶν ἔργων του εἶναι γνωστοὶ ὅσα ἀπὸ τὴν Ἰταλία, καὶ γιὰ τοῦτο τὸ βράβειο τοῦ Καρνταύτη ἔχει μιὰ ξεχωριστὴ ἀξία, καὶ τιμὰ περισσότερὸ ἐκτείνουσα πού τόνε βράβεψαν παρὰ τὸν ἴδιον τὸν ποιητὴ πού κατέρωθε νὰ συγχεντρώσει στὸ ἔργο του ὅλους τοὺς πόθους τῆς ψυχῆς του, ὅλα τὰ ὄνειρα, ὅλη τὴν ποίησιν.

ΑΝ. Ἐδῶ εἰσάτε;

ΕΕΝ. Ναι, μητέρα· ἐδῶ στὸ φῶς τοῦ ἡλίου πού βασιλεύει· στὸν ἀέρα.

ΑΝ. Κάνει καλὸ τὸ φῶς.

ΕΕΝ. Κι ὁ πατέρας; δὲν τέλειωσεν ἀκόμα τὴν ἐργασία του;

ΑΝ. Ὅχι· μὰ περιμένει καὶ τὸν πατέρα τῆς Ζωῆτας· ὅπου καὶ ἂν εἶναι θάρρη· ἔχουνε, λείει, νὰ μιλήσουν.

ΖΩΗ. Πάλι;... Οὐφ! καὶ αὐτοὶ μὲ τὰ μυστικά τους.

ΑΝ. Σὲ πειράζουν;

ΖΩΗ. Ὅχι ἦταν καλύτερα νὰ μὴν εἶχανε νὰ εἰ-ποῦν τίποτα· νοιώθω κάποια στενοχώρια ἀπ' αὐτὲς τὶς κρυφὲς κουβέντες τους.

ΕΕΝ. Γιατί; τρέχει τίποτα σοβαρό;

ΖΩΗ. Ὅχι... καλὰ-καλὰ δὲν ξέρω· μὰ μὲ τὸν τρόπο πού μοῦ εἶπεν ὁ πατέρας μου, ὅτι θάρρη νὰ πάρῃ ἀπὸ τὸν κύριον Παῦλον κάποια ἀπάντησιν σ' ἕνα σπουδαῖον ζήτημα, ἐνοίωσα σὰν κάτι πού νὰ μὲ στενοχωροῦσε παραπολύ.

ΑΝ. Ἰδέα σου εἶναι, παιδί μου.

ΖΩΗ. Ἴσως... μὰ τί νὰ σὰς πῶ· πρώτη μου φορὰ νοιώθω κάποιο βάρος ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ πα-

## ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΟ ΓΡΑΜΜΑ

ΔΗΓΗΜΑ ΤΟΥ ΦΡΑΝΣΟΑ ΚΟΠΠΕ

Ὁ Αὐτοκράτορας εἶναι· δυὸ χρόνια στὴν Ἀ-για-Ἐλένη.

Τὸ κλίμα τόνε μάχανε μὲ τὴ θανάσιμη πνοή του, καὶ μέρα μὲ τὴν ἡμέρα παίρνει τὸν κατήφορον, μ' ὅλες τὶς περιποιήσεις τοῦ Ὁμεαρά.

Ἰσχυάστε, ὦ βασιλίδες· δεσποφυλάκοι! Θὰ πεθάνη.

Σήμερα ἐντούτοις δὲν εἶναι τόσο ἀδιάθετος. Τὶ κάμνει; Ἐργάζεται καὶ υπαγορεύει τὴν ἱστορία του. Ὁ Δασκάλος δὲν εἶναι πιά ἐκεῖ γιὰ τ' ἀπομνημονεύματά του.

Σκεπτικὸς, γνωρίζει τὴν αὐτοκρατορικὴ μορφὴ του, ὅταν, ὅστερ' ἀπ' τὸ λουτρό, πηγαίνει ἀντίκρου στὸν καθρέφτη.

Φορεῖ ἔπειτα τὸ φόρεμα τῶν στρατιωτῶν τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς, τὸ πράσινο ἐκεῖνο φόρεμα μὲ τὴν ἀσημένια πλάκη, τὴν ἀστερωτὴ, καὶ τὸ μεγαλόπρεπο καπέλλο πού τὸ παρουσίασε ὁ Μαρσάν. Ἰδοὺ πὺς πρέπει νὰ δικαιωνιστῇ στὴν παράδοση.

Καὶ ὅταν φάνηκε στὸ κατώφλι ὁ Ὁμεαράς ὁ Ἰρλανδὸς ὁ γιατρός, πού τὸν ἀγαποῦσε τόσο πολὺ ὁ ἑνδοξὸς μάρτυρας,

— Ἐλάτε, τοῦ λείει, μὲ διάθεσιν· θέλω νὰ βγῶ νὰ περπατήσω.

Ἀλλὰ ἡ περιοχὴ τοῦ Λόνγκουτ(\*), πού μαραινεται ὁ σκληρωμένος ἀστὴρ, εἶναι πάντοτε ἡ ἀνυπόφορη καὶ πληχτικὴ τοποθεσία μὲ τὶς ζαρωμένες ἀκακίαι καὶ τὶς σκονισμένες κουφοζυλίες.

Καὶ στὸ στενόχωρον ἐπίπεδον τὸ τροχουρισμένο ἀπὸ φοβεροὺς βράχους, πού φαίνεται ἀπὸ τὴν ἀκρὴ του νὰ λαμπυρίζῃ καὶ νὰ σιγαινεῖται ἡ θάλασσα, ὁ Αὐτοκράτορας ὁ ἀντικρύς παντοῦ τὸν κόκκινον στρατιώτην, πού τοῦ φαίνεται σὰν ἕνας ζωντανὸς μοχλὸς τῆς φυλακῆς του.

Μὰ τί τόνε μέλει! Σήμερα ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ἀ-νοιχτωσιὰ, ἀπὸ τὸν ὀρίζοντα. Ἡ λύπη τῆς ἀργοκίνητης ἀγωνίας του νομίζει πού θ' ἀλαφρώσῃ στὸ σκυθρωπὸ ἄπειρον, ἀπὸ τὸν ἦχο τοῦ κυματιοῦ πού σπάζει κάτω ἐκεῖ στὸ βάθος καὶ ἀπλώνεται ἀπάνω στὰ χαλίγια.

Πηγαίνει λοιπόν, γιὰ ν' ἀποφύγῃ τὸ χαιρετισμὸ τῶν Ἐγγλέζων στρατιωτῶν, πού τόσο τὸν ἐνο-

(\*) Longwood, ἡ κατοικία τοῦ Ναπολέοντα στὴν Ἀ-για-Ἐλένη.

τέρα μου.

ΕΕΝ. Ἐσύ;... μὰ πὺς αὐτό;... ἐσύ ἀπὸ τὸν πατέρα σου;

ΖΩΗ. Ναι· κάτι λόγια του μὲ διπλὸ νόημα, κάτι μισοκουβέντες του μοῦ τάραξαν πολὺ τὴν καρδιά.

ΑΝ. Ἰδέα σου εἶναι, ἰδέα σου.

ΖΩΗ. Ὅχι· καταλαβαίνω, ὅτι ὁ πατέρας μου... μὰ ὅχι! δὲ μπορῶ νὰ τὸ πιστέψω, νὰ τὸ παραδεχθῶ.

ΕΕΝ. Φαίνεται, ὅτι ὑποφέρεις, Ζωή· τί ἔχεις;

ΖΩΗ. Τίποτα... τίποτα...

ΑΝ. Δὲν ξέρω τί νὰ πῶ πιά. Ὅλα μὲ τρομά-ζουν τόσο, πού νὰ νομίζω ὅτι κάθε σκέψιν μου θὰ εἶναι καὶ καινούργια βασανιστήρια.

ΖΩΗ. Εἴνη μου! σοῦ τὸ εἶπα καὶ προτύτερα· δὲ φταίω ἐγώ.

ΕΕΝ. Μὰ ἐπὶ τέλους, τί εἶναι;

ΖΩΗ. Ὑποθέτω, ὅτι βοήθησε καὶ ὁ πατέρας μου νὰ φοβηθῇ τόσο τὸν κόσμον.

ΕΕΝ. Τί θέλεις νὰ πῆς;

ΖΩΗ. Κάποιες ὁμιλίες του μὲ τὸν πατέρα σου γιὰ σένα καὶ γιὰ τὸ Στέφανο... Μὰ ὅχι! δὲ μπορῶ νὰ τὸ πιστέψω... εἶναι πατέρας μου!

ΑΝ. Τὸ ὑποφιαζόμεν.

χλούσε όντας, παρουσιάζοντας όπλα, γλίγγλιζαν τὰ παφύλλια τῶν τουφεκιῶν τῶν.

Φτάνει στὴν κορφή τῶν βράχων πού εἴτανε τόσο απότομοι ἐκεῖ κοντὰ, καὶ ὅταν ἀπὸ τὸ ὕψος μιανῆς ἀκρας ξάνοιζε τὴ θάλασσα, πρόβαλε κ' ἓνα πολεμικὸ βρῖκι πού ἔκαμε βόλτες παρακολουθώντας τοὺς περιπάτους καὶ τὸ ἀνήσυχο ὕψος τοῦ αἰχμαλώτου, καὶ ἔχοντας γυρισμένα κατ' ἀπάνου του ὅλα του τὰ κανόνια.

Ξαφνίστηκε ἀπὸ τὴ σκληρὴ πραγματικότητα καὶ βλέποντας τὸ σύντροφό του, — Πάμε νὰ γυρίσουμε, γιατρέ, τοῦ λέει απότομα.

Καὶ καθὼς γύριζε μελαχολικός καὶ μὲ χαμηλωμένο τὸ μέτωπο, πού σὲ τόσοι βασιλιάδες τῶν δειξε τόσο περήφανο, ἄξαφνα ὁ Ναπολέοντας βλέπει ἓνα χαρτὶ ἀπάνου στὰ χόρτα, ἓνα γράμμα ἀνοιγμένο, πού εἶχεν χάσει ἐκεῖ.

— Ὁ διάολε! ἓνα γράμμα, γιατρέ, πάρ' το. Μὲ στενοχωρεῖ τὸ μυστήριό πού μᾶς περικυκλώνει. Εἶναι ἓνα μέσο νὰ μάθουμε τὰ νέα τῆς Εὐρώπης. Μάλιστα! Θὰ μοῦ τὸ μεταφράσετε. Θέλω νὰ ξέρω ἂν εἶμαι κ' αὐτοῦ ζωγραφισμένος, καθὼς καὶ στοὺς λιθόλλους σας, πὺ μαῦρος ἀπὸ ἓνα δράκο, πού καταπίνει παιδιὰ μέσα στὴ σπηλιὰ σου. Ἔτσι, τοῦ λέει, θὰ σκοτώσουμε καὶ τὴν ὥρα, καὶ μπῆκε μέσα στὸ Λόνγκουτ, στὴν ἐλεεινὴ ἐκείνη κατοικία, πού εἴτανε χτισμένη ἀπάνου σ' ἓνα βράχο.

Ἀφοῦ κράτησε καὶ τὸν Ὀυεαρᾶ στὴν κάμαρη πού πλάγιαζε, κάθισε σὲ μιὰ πολυθρόνα μὲ τίς λιγνὲς του τίς γάμπες σταυρωμένες.

Τὴ πένθιμη κατοικία εἴτανε ἐκείνη! Στὸν τοῖχο δυὸ καραμπίνες πού εἶχαν σκουριάσει μὴ ὑπάρχοντας ἐκεῖ κυνηγι. Ἡ ὕγρασία εἶχε ξεκολλήσει καὶ ξεβάψει τὸ χαρτὶ πού εἴτανε ντυμένη ἡ κάμαρη. Ὅλα ἐδῶ καταστρέφονται κ' ἀλλάζουν. Ὅσο γιὰ τὰ ἐπιπλά ἰδοὺ ἡ φτωχικὰ καταγραφή τους.

Ἐνα παλιὸ ντιβάνι πού εἶχε χαλάσει ἀπὸ τὸ τρίψιμο τῆς ράχης.

Ἡ στενὴ κλίνη τοῦ Ἀούστερλιτς κάτω ἀπὸ πενιχροῦς ἡμπερτέδες, ὅπου ὁ μεγάλος αἰχμαλώτος ἀγρυπνᾷ ἀλάκερους νύχτες.

Μερικὰ σκορπισμένα βιβλία.

Τέσσερες πέντε ταμπακίρες, πού ἀργότερα θὰ τίς προσφέρει δῶρο στοὺς φίλους τῆς ἐξορίας του.

Μπόττες σὲ μιὰ κόψη, καὶ σ' ἓνα τραπεζάκι τὰ μπουκαλάκια τοῦ γιατροῦ περιφρονεμένα.

Κρεμασμένη σ' ἓνα καρφὶ ἡ γκιρίτσα ἡ ρεντικόττα,

πού θυμίζει τὴ Γένα, τὸ Βάγκραμ καὶ τὸ Σάμπωμπερτ.

Γάντια κιτρινασμένα καὶ πεταγμένα σ' ἓνα ἀνοιχτὸ συρτάρι. Χαρτιά ἀπάνου σ' ἓνα πενιχρὸ γραφεῖο καὶ μιὰ κάρτα. . . .

Εἴτανε ἄραγε καλλίτερα τοποθετημένος ὁ νέος Βοναπάρτης στὴν προκουμαία Κόντι, ὅταν τὸν ἔτρωγε ἡ δυστυχία, καὶ ὅταν δανειστικὴ ἓνα λουδοβίκι ἀπ' τὸν Τάλλα;

Ὁ τύχη! Καὶ ὅμως αὐτὸς ὁ φτωχὸς ἐξουσίαζε ὅλη τὴν Εὐρώπη.

Ἀλλὰ μέσα στὸ ἀπαίσιο καὶ καταφρονεμένο αὐτὸ περιβάλλον, ἀπάνου στὴ θερμάστρα στέκει ἓνα ἀντικείμενο πολὺ ἀγαπημένο στὸν αἰχμαλώτο, πού εἴτανε μισὸς Θεὸς γιὰ αὐτόν. Εἶναι ὁ τελευταῖος θησαυρὸς πού φυλάει αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, εἶναι ἓνα ἀγαλματάκι, ἡ προτομὴ ἐνὸς παιδιοῦ πολὺ ὁμορφου, τοῦ βασιλιᾶ τῆς Ρώμης.

## II

Πρῶτα πρῶτα, λέει ὁ Αὐτοκράτορας, τὴν ἀντρε-σα, γιατρέ, πρέπει νὰ ξέρομε ποῖος τὸ ἔχασε.

«Παῦλον Σιδνεῦ λοχαγὸν στὸ 53».

— Καλὰ. Διαβάστε.

Ἀγαπητέ μου σύζυγε,

«Ὁ νοῦς μου εἶναι πάντα σὲ σένα, σ' ἀγαπῶ. Στὴν ἐξορία σου αὐτοῦ, πού εἶσαι τόσο μακριὰ ἀπὸ τὸ γιό σου καὶ ἀπὸ μένα, ὦ! μὴ ἀμφισβάζεις καθόλου, σὲ ἀγαπῶ κ' ὁ νοῦς μου εἶναι σ' ἐσένα. Μὰ, ἀλλοίμονο! Ἄν ζῶ πάντα μὲ τὴ γλυκεῖα καὶ συμπαθητικὴ ἐνθύμησή σου, ὑποφέρω ἐντούτοις κάποτε, καὶ μάλιστα σήμερα, πού ἔχουμε Χριστοῦγεννα.

»Ἐπρεπε νὰ κρύψω τὴ μελαχολία μου, μὰ καὶ ἂν τὸ ἐπιθυμοῦσα δὲ θὰ τὸ κατάρθωνα.

»Ὁ οὐρανὸς εἶναι σκοτεινός· χιονίζει καὶ εἶναι φοβερὰ σκληρὸ πού δὲ θὰ εἶσαι τὰ Χριστοῦγεννα κλοντὰ στὸ μικρὸ σου Ντίκ καὶ στὴ Μαρμπέλ σου.

»Συμπάθησέ με. Ξέρω πὼς τὸ παράπονο εἶναι ἀνώφελευτο. Ἄν δὲ θέλησες νὰ μὲ φέρης αὐτοῦ κἄτω στὸ νησί, γνωρίζω τὴν αἰτία. Φοβήθηκες, Παῦλό μου, τὸ κλίμα γιὰ τὸ ἀγοράκι σου καὶ γιὰ μένα, πού εἶμαι τόσο ἀδύνατη.

»Μοῦ τῶλεγε αὐτὸ καὶ μοῦ τὸ ξανάλεγε στὴ νφρεγάτα στὸ Πλυμούθ, ὅταν μπαρκαρίζε τὸ τάγμα σου.

»Ἐφυγες μόνος, ἀλλ' ἀπὸ ἀγάπη, ἀπὸ ἀφοσίωση. Δίχτηκες χωρὶς ν' ἀναναχτήσης νὰ κά-

μης αὐτὴν τὴ μεγάλη τὴ θυσιᾶ, νὰ λείψης στὰ νμακρονὰ τόσον καιρὸ ἀπὸ τὸ σπῆτί σου γιὰ νὰ νπροβιδαστῆς καὶ νὰ δώτῃς καὶ σ' ἐμᾶς λίγη ἀνα-σκουφισή.

»Ἡ γυναικὰ σου δὲ σοῦ φερε γιὰ προῖκα τίποτα ἄλλο, παρὰ μόνο τὴν καρδιά της γεμάτη ἀπὸ ἀ-νγάπη καὶ τὴ μέτρια τὴν ὁμορφιά της.

»Μὰ συμπάθησέ με ἀκόμα μιὰ φορά.

»Ἀκούω τὴν καμπάνα τῆς Ἐκκλησίας, καὶ νφαινεται σὰ νὰ μὲ μαλῶνῃ πού εἶμαι λυπημένη τὴν-νήμερα πού γεννήθηκε ὁ Γιὸς τοῦ Θεοῦ.

»Ἄφσε νὰ σοῦ πῶ, γιὰ νὰ σὲ διασκεδάσω κομ-ματάκι, πὼς σκέβουμαι νὰ γιορτάσουμε τὰ Χρι-στοῦγεννα.

»Θέλωμε ὁ Ντίκ κ' ἐγὼ νὰ λάβῃς καὶ σὺ μέρος νστη γιορτῇ. Ἐκεῖνο πού φαίνεται πὺ ὁμορφα στο-νλισμένο μέσ' στὸ σπῆτί μας μὲ δροσερὲς μυρσίνες-νεῖνκι τὸ πορτραῖτό σου.

»Καὶ μ' αὐτὴν τὸν τρόπο θῆμεστε ὅλοι φαμιλι-κὰ. Δὲν εἶναι ἔτσι;

»Θ' ἀνάψω μιὰ μεγάλη φωτιὰ στὴ γωνιά, γιὰ νᾶναι ζεστὴ καὶ γλυκεῖα αὐτὴ ἡ οἰκογενειακὴ βρα-νδυὰ. Καὶ ὅταν ὁ Ντίκ θὰ πάρῃ τὸ τσάι του καὶ ντὴν ποτιγγα του, (μὴ ξεχνᾷς πού ἔγινε ὀχτὼ-νχρονοῦ καὶ εἶναι μεγάλος γιὰ τὴν ἡλικία του) θὰ νκαθίσουμε ἀντίκρυ στὴν εἰκόνα σου τὴν ἀγαπητή. »Θὰ πάρω στὴν ἀγκαλιά μου τὸ γιό μας καὶ θὰ νμᾶς χαμογελάσῃς μέσα ἀπὸ τὸ μυρσινέιο τὸ κἄν-ντρο σου καὶ θὰ μέινουμε ἐκεῖ καὶ οἱ τρεῖς μαζύ.

»Ὁ ἀγαπημένος μας ὁ Ντίκ, σοῦ μοιάζει, ξέ-νρεις, καταπληχτικὰ. Θέλω, μοῦ ἔλεγε ὅταν ἤμουν-νἔγκυα, τὸ παιδί νᾶχῃ, τὰ καστὰνὰ σου τὰ μάτια καὶ τὰ μαῦρά σου τὰ μαλλιά. Διαμαρτυρήθηκα ντότε—πιστεῶ νὰ τὸ θυμᾶσαι—καὶ ἔθελα ἓνα νπαιδί νὰ μοιάζῃ τὸν πατέρα του.

»Οἱ εὐχὲς μου πραγματοποιηθήκανε, ἀγαπητέ μου Παῦλο. Ὅσο μεγαλώνει, τόσο τὰ μάτια του νγίνονται γαλὰνὰ καὶ τὰ μαλλιά του ξανθὰ. Καὶ νἔχει τὸ ἡγεμονικὸ σου τὸ προφίλ τὸ τόσο ἀπο-νφασιστικὸ.

»Ὅταν μοῦ λέει, — «μητέρα θὰ γίνω στρατιω-ντικὸς» — ἀνα ννωρίζω τὸ ἀρσιμάνιο ὕψος σου.

»Κάθε μῆνα πῶρετχι ὁ γέρο Τόμ, ὁ παλιὸς ὁ ντυμπκνιστῆς σου στὶς Ἀραπίλες, ὁ ἀπόμαχος μὲ τὸ νξυλένιο ποδάρι, πού τοῦ δώσαμε τὰ πέντε σελή-ννια καὶ δὲν πῆγαν ἀνώφελευτα, ὁ Ντίκ παίρνει τὸ νμπαστὸνι του, — ὦ πὼς εἶναι ζωγραφισμένη ἡ χαρὰ

ΖΩΗ. Καὶ τώρα θάρῃ παλι... Δὲ θέλω νὰ μὲ ἰδῇ ἐδῶ, .. δὲ θέλω νὰ βρεθῶ μπροστὰ του, πρὸςωπο μὲ πρὸςωπο ἐδῶ μέσα... Μὰ προτοῦ φύγω, ἀκουσέ με τί θὰ σοῦ πῶ: Παρακάλεσε κι ἀπὸ μέρος μου τὸν πατέρα σου νὰ μὴ δώσῃ καμιὰ σημασία στὰ λόγια του· πῆς του νὰ μὴ συμφωνήσῃ καθόλου μὲ τίς ἰδέες του καὶ μὲ τὴ θέλησή του... Ἐγὼ δὲ θέ-λω νὰ γίνῃ αὐτὸ πού ζητᾷ ὁ πατέρας μου! Ὅχι! δὲ θέλω!....

ΕΑΝ. Περίεργο... ὁ πατέρας της.

ΑΝ. Ὑποψιάζουμαι κάτι.

ΕΕΝ. Ὅχι. Θεέ μου! δὲ θὰ τελειώσῃ ἐπὶ τέ-λους αὐτὸ τὸ βάσανο τοῦ μυστικοῦ φόβου!

ΑΝ. Φτωχὸ μου παιδί!

ΕΕΝ. Βαρέθηκα πιά.

ΑΝ. Ὁ πατέρας της τὴν κάνει νὰ νοιώθῃ βάρ-ρος ἀπὸ τὰ κρυφομυλήματά του μὲ τὸν Παῦλο· δὲ μπορῶ νὰ καταλάβω καλὰ τίποτα...

ΕΕΝ. Σώπα· χτυποῦν τὴν πόρτα.

ΑΝ. Ποῖος νᾶναι;

ΕΕΝ. Ἐμπρός!....

ΝΙΚ. Καλησπέρα σας.

ΑΝ. Καλησπέρα, κύριε Νικήτα.

ΝΙΚ. Δὲν εἶν' ἐδῶ ὁ Παῦλος;

ΑΝ. Εἶναι στὸ γραφεῖό του. Μὰ πρὶν τὸν ἰδῇτε, πρέπει νὰ σᾶς ρωτήσω κάτι.

ΝΙΚ. Στους ὀρισμούς σας.

ΑΝ. Σᾶς γνώρισα πάντα γιὰ καλὸ καὶ τίμιον ἄνθρωπο.

ΝΙΚ. Λοιπὸν;

ΑΝ. Ἐλπίζω, ὅτι καὶ τώρα θὰ φανῇτε ὁ ἴδιος. Αὐτὲς οἱ κρυφὲς ὁμιλίες σας μὲ τὸν Παῦλο...

ΝΙΚ. Μπορεῖτε νὰ τοῦ πῆτε, ὅτι ἤρθα καὶ τὸν περιμένω;...

ΠΑΥΛ. Εἶμαι ἐδῶ. Σὲ εἶδα ἀπὸ τὸ παράθυρο πού ἔρχόσουν... Ἄννα, ἀφίστε μας μόνους σᾶς πα-ρακαλῶ.

ΑΝ. Πάμε, Εἰνὴ μου.

ΠΠΥΛ. Ἦρθες, Νικήτα; γιατί ἤρθες τόσο γρήγορα;

Ν'Κ. Γρήγορα;... μὰ τὸ πᾶμα βιάζει· δὲ χρειά-ζεται πολλὴ σκέψη ἐδῶ.

ΠΑΥΛ. Τὸ νομίζεις;

ΝΙΚ. Τὸ πιστεύω, ἀφοῦ σοῦ τὸ λέω. Αὐτὲς οἱ δουλειές πρέπει νὰ καθαρίζονται ἀμέσως καὶ μάλι-στα ὅταν ὑπάρχουν τόσες ἀφορμές, πού δὲ δίνουν τὴν ἄδεια νὰ περνᾷ ὁ καιρὸς.

ΠΑΥΛ. Φίλε μου, συλλογίσου τὴ θέσῃ μου.

ΝΙΚ. Τὴ συλλογίστηκα παραπολύ· μὰ κ' ἐγὼ ἐννοῶ νὰ κρατήσω τὸ λόγο ποῦδωσα.

ΠΑΥΛ. Ἐσὺ θέλεις νὰ κρατήσῃς τὸ λόγο ποῦ-δωσες σ' ἄνθρωπο πεθαμένο τώρα τόσα χρόνια· μὰ δὲ στοχαζέσαι, ὅτι κ' ἐγὼ ἔχω νὰ δώσω λόγο σ' ὁ-λάκαιρη κοινωνία, ὅτι ἀπὸ τὴν ἀπόφαση πού θὰ πά-ρω κρεμίζεται ἡ τιμὴ μου, ἡ ἡσυχία μου, ἡ γαλήνη τοῦ σπιτιοῦ μου;

ΝΙΚ. Τὰ λόγια σου μὲ συγκινοῦν πολὺ· μὰ τί νὰ σοῦ πῶ· δὲν εἶμαι λεύτερος νὰ κάμω κείνο πού θέλεις. Εἶναι, βλέπεις, ἡ περίσταση τέτοια πού μ' ἀναγκάζει νὰ ζητήσω γλήγορα τὴν ἀπάντησή σου.

ΠΑΥΛ. Τὴν ἀπάντησή μου; μὰ δόσε μου ἀ-κόμα λίγο καιρὸ.

ΝΙΚ. Ἀκουσε, Παῦλο· ξέρεις τί θὰ πῇ ὀχι ὁρ-κος, ἀλλὰ λόγος τίμιου ἀνθρώπου...

ΠΑΥΛ. Ναί· τὸ ξέρω.

ΝΙΚ. Λοιπὸν τὸ καταλαβαίνεις ποιὰ εἶναι κ' ἐμένα ἡ θέσῃ μου· μπροστὰ στὴν ψυχὴ τοῦ φίλου μου ἔχω ὑποχρέωση δυναμωμένη καὶ μὲ τὸν ὄρκο μου, νὰ κάμω τὴν τελευταία του θέληση. Τὴν ὑπο-χρέωση αὐτὴ ἐννοῶ νὰ τὴ φυλάξω.

ΠΑΥΛ. Μὰ εἶναι καὶ λογικὸ αὐτὸ πού ζητᾷς;

ΝΙΚ. Μιᾶς σὲν νὰ μὴν ἔζησες ποτὶ ἀνάμεσα

» ἐκείνη τὴ στιγμή στὸ πρόσωπό του— καὶ μαθαίνει  
» τὸ γέμισμα τοῦ τουφεκίου σὲ δώδεκα χρόνους.

» Θὰ γελοῦσες μὲ τὸν ἄγριο μορφοσμοῦ του, δ-  
» ταν κάμει πὼς δαγκάνει τὸ φουέκι.

» Σύνθηθα οἱ μητέρες τρομάζουν ὅταν βλέπουν  
» τὰ παιδιὰ τους νῆχουν πολεμικὰ ψυχόρμητα. Ἡ  
» γυναικίᾳ σου ὅμως δὲν εἶναι ἀπ' ἐκείνες, λοχαγέ  
» μου. Ὁ Γιόκας σου θῆναι γενναῖος, εἶμαι βέβαιη  
» καὶ περήφανη, κ' ἔχω μιὰ γλυκεῖα ἐλπίδα, βλέ-  
» ποντάς τον νὰ μιμνῆται τὸν πατέρα του καὶ νὰ  
» δουλεύει γιὰ τὴν πατρίδα».

## III

Μ' ἓνα νόημα ὁ Αὐτοκράτορας διάκοψε τὴν ἀ-  
» νάγνωσθ, σηκώθηκε ὀρθός, καὶ—ὡ βῆσανο—συλλοι-  
» ζεται τὸ γιό του, τὸ κρυμμένο τὸ παιδί, ποῦ δὲ θὰ  
» τὸν ξαναῖδῃ πιά. Βαδίζει μὲ μεγάλα βήματα, μὲ  
» τὰ χέρια κλειδωμένα πίσου καὶ μὲ τὸ κεφάλι χαμηλά.

Τὶ τὸν ἔκαμαν στὴ Βιέννη τὸ βασιλιά τῆς Ρώ-  
» μης; δὲν τὸ ἤξερε. Καὶ ὅμως πρέπει νὰ θυμηθῇ τὸ  
» φτωχὸ παιδί ποῦ ἔλλαιγε κρεμασμένο ἀπ' τὸ λαι-  
» μὸ τοῦ σεβαστοῦ Μεννεβῆλ καὶ φώναζε «Μαμά,  
» Κιού» ὅταν ἔδιδαν τοὺς μοναδικούς του φίλους ποῦ  
» εἶχαν ἔρθει ἀπ' τὴ Γαλλία.

Ὁ Ὀμερὰ σ' αὐτὴ τὴ φριχτὴ ὁδὺνὴ μένει ἄ-  
» φωνος, χωρὶς νὰ μπορῇ νὰ σηκώσῃ τὰ μάτια του.  
» Ἀλλ' ὁ Αὐτοκράτορας ξανακαθίσταται καὶ τοῦ λέει:  
» ἔξακουθεῖστε, καὶ ἔξακολουθεῖ ὁ Ἰρλανδός.

» «Ἐρῶ ἀπ' ὅζω τὸ γράμμα ποῦ θὰ μοῦ ἀναγ-  
» γείλῃς ὅτι οἱ ἀνῶτεροί σου σοῦ ὑποσχέθηκαν πὼς  
» μ' ἓνα χρόνο—ἄλλοιμονο ἓνας χρόνος ἀκόμα! θὰ  
» γυρίσῃς μὲ βαθμὸ ταχυματάρχῃ. Ἀπὸ τὴν ὥρᾳ ὁ γιός  
» σου μαθαίνει ἀπ' τὸ γέρο Τόμ. τὰ σημάδια ποῦ  
» θάχῃ ἢ καινούργια ἢ στυλὴ σου.

» «Ἐσὺ, ἀγαπημένε μου Παῦλο, ποῦ εἶσαι τόσο  
» πικρὸς καὶ τόσο ἀνοιχτόκαρδος νὰ, ποῦ μὲ γράφεις,  
» πὼς ἀπὸ τὴν θεωρῆς τὸν ἑαυτό σου εὐτυχῇ ποῦ  
» ἡ οἰκογένεια σου σὲ κομμάτι θ' ἀποχαριτεῖται τὴ  
» πτωχία. Πιστεύω λοιπὸν νὰ σέχω στὰ ἐρχόμενα  
» Χριστούγεννα.

» «Ἐχω ὅμως μιὰ μεγάλη ἀνησυχία πάντοτε. Φο-  
» βούμαι μὴ σὲ βλάψῃ ὁ μολυσμένος ἀέρας τοῦ νη-  
» σιοῦ, καὶ ὁ Θεὸς νὰ βάλῃ τὸ χέρι του.

» «Θὰ προσευκηθῶ γιὰ σένα ἀπόψε καὶ θὰ βάλω  
» καὶ τὸν ἀγαπημένο σου τὸ μικρὸ νὰ προσευκηθῇ κι'  
» αὐτὸς γιὰ τὸν ἐξοχο πατέρα του.

» Τὸ παιδάκι ποῦ γεννήθηκε ἀπόψε στὴ Βηθλέμ  
» θ' ἀκούσῃ τὰ παιδιὰ τὰ συνομήλικά του.

στοὺς ἀνθρώπους. Δὲν τὸ ξέρεις τάχα, ὅτι σὲ τέ-  
» τοια ζητήματα ὁ λόγος ποῦ δόθηκε μιὰ φορὰ εἶναι  
» καὶ πρᾶμα τελειωμένο; Πὼς μπορῶ ἐγὼ τώρα ν'  
» ἀρνηθῶ τὸ λόγο μου; Ποιὸς ἔμα τ' ἀκούσῃ, ὅτι δὲ  
» θελήσῃ νὰ κάμω κεῖνο, ποῦ ὑποσχέθηκα μὲ ὄρκον, δὲ  
» θὰ μὲ κατηγορήσῃ; δὲ θὰ μὲ πῇ κι ἄτιμο;

ΠΑΥΛ. Τὰ λές ὅπως θέλεις, ὄχι ὅμως καὶ κα-  
» ταπὼς εἶναι σωστό.

ΝΙΚ. Τὸ φαντάζεσαι· μὰ ἐξὸν ἀπ' αὐτὸ εἶναι  
» καὶ τᾶλλο. Ὁ Στέφανος κ' ἡ κόρη μου στὰ μάτια  
» τοῦ κόσμου καὶ στὴ συνείδησή μου εἶναι ἀρραβωνια-  
» σμένοι ἀπὸ τὴν ὥρᾳ, ποῦ γεννήθηκαν· ὁ ἀρραβῶνας  
» ἔγινε πρὶν ἰερός, ἔγινε γάμος ἀπὸ τὴ στιγμή, ποῦ ὁ  
» φίλος μου, ἐνῶ εἶχε τὸ θάνατον μέσα του, μοῦ τὸ ζή-  
» τησε γιὰ τελευταία χάρη.

ΠΑΥΛ. Σέβουμαι τὸν ὄρκον σου, τίς ἰδέες σου,  
» τὴν ἀφοσίωσή σου στὴ θέληση τοῦ πεθαμένου φίλου  
» σου. Μὰ τί θέλεις νὰ κάμω κ' ἐγὼ τώρα ποῦ ὁ κό-  
» σμος ἄρχισε νὰ μὲ δαχτυλοδείχῃ ἐξαιτίας τῆς κό-  
» ρης μου; Ἐσὺ ὁ ἴδιος δὲ μοῦ τὸ εἶπες, ὅτι τὰ πρᾶ-  
» ματα προχώρησαν παραπολύ;

ΝΙΚ. Γι' αὐτὸ φταῖς μονάχα ἐσὺ.

ΠΑΥΛ. Νικήτα!...

ΝΙΚ. Ἐχεις δίκιο νὰ νοιώθῃς τόσο πόνον· μὰ

» Ὁ Ντίκ κ' ἐγὼ θὰ προσευκηθῶμε μ' ὅλο τὸ  
» ζῆλον τῆς χριστιανικῆς μας καρδίας γιὰ νὰ γυρίσῃς  
» γερὸς στὴν ἀγκαλιά μας.

» Καὶ θὰ προσευκηθῶμε ἀκόμα, γιὰ ὅλους ἐκεί-  
» νους ποῦ βρίσκονται αὐτοῦ κάτω καὶ τοὺς βασανί-  
» ζει, καθὼς εἶναι, τὸ φαρμακωμένο κλίμα τοῦ νησιοῦ.

» Καὶ γιὰ κείνον ἀκόμα, μάλιστα,—μ' ὅλο τὸ  
» κακὸ ποῦ ἔκαμε στὴν Ἀγγλία,—αὐτὴν τὴν ἡμέ-  
» ρα, ποῦ γεννήθηκε ὁ Αὐτρωτὴς τοῦ Κόσμου, καὶ  
» χρωστοῦμε νὰ συχωρῶμε ὅλους τοὺς ὀχτροὺς μας,  
» καὶ γιὰ κείνον, καὶ γιὰ τὸν αἰχμάλωτον τῆς Ἀ-  
» γρίας Ἑλένης θὰ προσευκηθῶμε».

Ὁ ἀναγνώστης καὶ πάλι ἐδῶ ἔπαψε. Ἐέρει τὸ  
» μῖσος ποῦ τρέφει κάθε Ἀγγλικὴ καρδιά γιὰ τὸ Να-  
» πολέοντα, ἀλλὰ ὁ Αὐτοκράτορας τοῦ λέει μὲ σου-  
» φρωμένα φρύδια:

— Ἐπειτα;

» Πίστεψέ με, ἀγαπητέ μου Παῦλο. Ἄν εὔχου-  
» νται καὶ συχωρῶ, δὲν τὸ κάμω μόνο γιὰτὶ μᾶς τὸ  
» ὑπαγορεύει τὸ Παιδί ποῦ προσκυνῆσαν σήμερα οἱ  
» βασιλιάδες καὶ οἱ πιστικοί.

» Ὅχι, αὐτὸν τὸν αἰχμάλωτον τότε συλλογίστηκε  
» πολλές φορές.

» Ἡ δόξα του, τὸ μεγάλειό του, ἡ πτώση του,  
» ἡ μεγαλοφυΐα του, δὲν εἶναι τίποτε, πίστεψέ με,  
» στὴν ἀπειρη λύπη ποῦ μοῦ προξενεῖ ἡ τύχη αὐτου-  
» νου τοῦ δυστυχισμένου. Ἀπὸ τὴν οἰκογενειακὴ μας  
» εὐτυχίᾳ μοῦ γεννήθηκε αὐτὸ τὸ ψυχόρμητο νὰ  
» σπληχνίζουμαι εἰλικρινὰ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον.

» Σκέβουμαι τὴν Αὐστριακὴ καὶ τὸ μικρὸ τὸ βα-  
» σιλικὴ τῆς Ρώμης

» Γιὰ τὴ γυναικίᾳ του, εἶναι νεκρός, ἐνῶ ἀκόμα  
» ζῇ, καὶ θέλουν νὰ τὸν ἀποξενώσουν κι ἀπὸ τὸ  
» παιδί του καὶ νὰ τὸ κάμουν νὰ τὸν μισήσῃ.

» Καμιά λύπη δὲν εἶναι τόσο σκληρὴ. Καμιά!

» Αὐτὴν τὴν εὐτυχία ποῦ ἔχεις ἐσὺ, ποῦ ἀνα-  
» δείχτηκες μὲ τὴν ἱκανότητά σου, ἀπλὸς ὄντας  
» πρὶν, ἓνα γιὸ ποῦ ἀνθερέφτηκε ἀπ' τὴ μητέρα του  
» μὲ μητρικὴ ἀγάπη, αὐτὴν τὴν εὐτυχία, λέω, ὁ  
» πατέρας αὐτὸς τὴν στερήθηκε.

» Νὰ τὸν βασανίζουν ἔτσι, ἀληθινὰ, εἶναι φριχτό.

» Ὡ! τί ὁδὺν εἶναι αὐτὴ! νὰ μὴ ξέρῃ τίποτα  
» γιὰ τὸ μοναχογιό του!

» Γι' αὐτὸν τὸ δυστυχῇ θὰ προσευκηθῇ τὸ παι-  
» δι μας».

## IV

Φτάνει! εἶπε μιὰ αὐστηρὴ φωνή.

δὲ μπορεῖ νὰ γίνῃ ἄλλιως.

ΠΑΥΛ. Κι ἂν δὲ θέλῃ ὁ Στέφανος νὰ συμμορ-  
» φωθῇ μὲ τὴ θέληση τοῦ πατέρα του;

ΝΙΚ. Θὰ θελήσῃ τὸν ξέρω καλά· εἶναι τόσο  
» σεβαστὴ γι' αὐτὸν ἡ θύμηση τοῦ πατέρα του, ποῦ  
» μήτε θὰ τὸ σκεφτῇ κἂν νὰ πῇ ὄχι.

ΠΑΥΛ. Μὰ τὸν φαντάζεσαι τόσο ἄτιμο, ποῦ  
» νὰ μὴ συλλογίστῃ καὶ ποιὰ ὑποχρέωση ἔχει μπροστὰ  
» στὴν Ἑένῃ, σ' ἐμένα, μπροστὰ σ' ὅλο τὸν κόσμον;  
» Ἐσὺ ὁ ἴδιος θὰ θελήσῃς νὰ δώσῃς τὴν κόρη σου σ'  
» ἓνα τέτοιο ἄνθρωπον.

ΝΙΚ. Σωστὸ αὐτὸ ποῦ λές, μὰ ἔτσι πρέπει νὰ  
» γίνῃ.

ΠΑΥΛ. Ὅχι!

ΝΙΚ. Εἶναι καὶ κάτι ἄλλο πρὶν σοβαρὸ, ποῦ μὲ  
» ἀναγκάζει νὰ ἐπιμένω τόσο σ' ὅ,τι ὀρίστηκα πὼς θὰ  
» τὸ κάμω. Μὴ θελήσῃς μὲ τὴν ἄρνησή σου νὰ φανε-  
» ρώσω μυστικὸ, ποῦ τόσα χρόνια δὲν τὸ εἶπα καὶ ποῦ  
» θὰ τὸ λησμόνησαν ὅσοι τὸ ἤξεραν ὕστερ' ἀπὸ τὸσον  
» καιρὸ.

ΠΑΥΛ. Δικαιολογίες δλ'αὐτά, δικαιολογίες!

ΝΙΚ. Ἀφοῦ θέλῃς μὲ τὴν ἐπιμονή σου νὰ τ' ἀ-  
» κούσῃς, ἀκούσε το... Ὁ πατέρας τοῦ Στέφανου σκο-  
» τώθηκε ἐξαιτίας... τῆς γυναικίας σου!

Ὁ Ὀμερὰ μ' ἀναφυλλητὸ καὶ τρέμοντας στα-  
» μάτησε.

Μὲ τοὺς ἀγκῶνας, στὰ γόνατα, χαμηλώνοντας  
» τὸ μέτωπο, καὶ μὲ τὸ κεφάλι ἀκουμπησμένο στὰ  
» χέρια ὁ Αὐτοκράτορας εἶναι κατάκαρδα συγκινημένος  
» ἀπὸ τὴν ἀγάπη ποῦ τοῦ προξένῃς ὁ ἄγνωστος αὐ-  
» τὸς στρατιώτης.

Ἡ καρδιά του ραγίστηκε ἀπὸ μιὰ θανάσιμη  
» λύπη.

«Ὁ γιός του, λές μέσα του, τὸν ἀγαπᾷ καὶ  
» ἡ γυναικίᾳ του εἶναι πιστὴ!»

Ὁ μέγας αἰχμάλωτος ἔφτασε στὸ ἔσχατον τῆς  
» ἀπελπισίας.

Καὶ τότε, ἀπότομα, γιὰ νὰ μὴ παρατηρηθῇ ἡ  
» ταραχὴ του, ποῦ εἶτανε ἀνάξια γιὰ ἓνα ἥρωα, ἔ-  
» καμε νόημα μὲ τὸν χέρι στὸ γιᾶτρο νὰ πάψῃ καὶ  
» νὰ τραβηχθῇ.

Κ' ἔτσι κανένας δὲν εἶδε τὸ Ναπολέοντα νὰ  
» κλαίῃ.

## ΑΡΤΩ ΠΡΟΓΓΑ

## ΤΟΥ ΠΑΛΛΗ

Ὡ σου τὴ διάνοια,  
» τὴν ἀναρρούσα,  
» τὴ μοσκοβολούσα  
» σου τὴ διάνοια,  
» ποῦ μὲ περηφάνεια  
» οὐράνια

τὸ ἀγλαὸ  
» τὸ μέτωπό σου στεφανώνει  
» ὦ!  
» Λιγώνει ὁ νοῦς λιγώνει  
» σὰν ξεφαντώνει  
» στὴς φαρδιές  
» μελωδιές  
» τῆς λύρας τοῦ Ὀμήρου  
» ποῦ γύρου χύνει  
» καὶ πίνει

ἀπ' τὴς λάδρες  
» λογοανάδρες  
» τοῦ Θουκυδίδου  
» ποῦ μᾶς ξαναβίδει.  
» Καὶ τὴν καρδιά σου!  
» ὦ τὴν ἐπτάκαρπὴν καρδιά σου  
» ποῦ καθρεφτίζεται  
» στὰ βλέμματά σου  
» κι ἀντιφεγγίζεται  
» περίλαμπρον στὰ ἐργατά σου.  
» Γεῖά σου!

Μ. ΦΙΛΗΝΤΑΣ

ΠΑΥΛ. Τὸ ξέρω! τὸ ξέρω!

ΝΙΚ. Τὸ ξέρεις;... ἐσὺ;... καὶ αὐτὸ δὲ σὲ κά-  
» νει νὰ μὴ θέλῃς τὸ γάμον τοῦ Στέφανου μὲ τὴν κό-  
» ρη σου;

ΠΑΥΛ. Ὡ! μὴ μοῦ λές τίποτα!... Μὴ μοῦ  
» ματόνης τὴ βαθεῖά μου πληγὴ!

ΝΙΚ. Δὲ στοχάζεσαι, ὅτι ἔμα θελήσω νὰ τὸ πῶ  
» αὐτὸ στὸν κόσμον...

ΠΑΥΛ. Ὁ κόσμος τὸ ξέρει! καὶ τὸ λέει... καὶ  
» περιμένει νὰ μ' εὕρῃ κάποια μεγάλη συμφορὰ!... Ὁ-  
» λοι σιεύῃ ἀπάνωθε μου τὸν ἴσκιον τοῦ πεθαμένου  
» αὐτοῦ, ἐνῶ ἐγὼ δὲν ἔφταιξα καθόλου!... Ὁ πεθα-  
» μένος ποῦ τόσα χρόνια μοῦ παίρνει τὴν γυναικίᾳ μου,  
» μοῦ κλεβε τὴν εὐτυχία μου, τὴ χαρὰ μου, ἔρχεται  
» καὶ τώρα στὴ μεγαλύτερή μου συμφορὰ νὰ ρίξῃ μπρο-  
» στὰ μου τὸν τρομαχτικὸν τοῦ ἴσκιου... Μὰ ὄχι πιά! δὲ  
» μπορῶ νὰ θυσιάσω καὶ τὴν τιμὴν μου στὴ θέλησή  
» του. Ὅχι!... Κι ἂν ἤθελα δὲ μ' ἀφίνει ὁ κόσμος.  
» Εἶμαι σκλάβος του καὶ πρέπει νὰ κάμω κεῖνο ποῦ δὲ  
» θὰ ἤθελα. Δὲν κυβερνῶ σήμερα τὸ σπῆτι μου ἐγὼ!  
» τὸ κυβερνοῦν οἱ ἄλλοι, οἱ γινώριμοι, οἱ γειτόνοι, ὁ  
» κόσμος, ποῦ, ἐνῶ πηγάζει τὸ δρόμον του, ρίχνει ἀ-  
» φρόντιστα καὶ τὸ φαρμάκι του. Καταλαβαίνεις ἐσὺ,  
» ὁ πατέρας, ὅτι δὲν εἶσαι λεύτερος νὰ συχωρήσῃς τὸ



Ἄμα ὅμως ἡ ἀ' Ἀκρόπολις δογματίζει πὺς ἀκό-  
βουμε μιά συλαβική αὐξηση χωρὶς νὰ ξέρουμε τὸ  
διότι, πᾶσι νὰ πεί πὺς ἡ ἀ' Ἀκρόπολις δὲ διάβα-  
σε οὔτε λέξη ἀπὸ ὅσα γραφτήκανε γιὰ τὸ ζήτημα  
αὐτό, καὶ μὲ ἀθρώπους πού κατεβαίνουν ἀμελέτητοι  
στὸν ἀγῶνα δὲ χωραὶ καμιά συζήτηση. Ἀς χαίρε-  
ται λοιπὸν τῇ μισῇ της καὶ τοὺς μισοὺς της καὶ  
ἄς τσαμπουνάει ὅ,τι θέλει. Ποιὸς μπορεῖ νὰν τὴν  
ἐμποδίσαι νὰ κάνει τὸ κέρι της!

Εἴμαστε βέβαιοι πὺς κάποιος ρεπορτάγκος τῆς  
ἀ' Ἀκρόπολις ἔγραψε τὸ ἄρθρο τῆς Τρίτης, γιὰτὶ  
μόνο φιλόδοξος ρεπορτάγκος μπορεῖ νὰ ὑποστηρίξει  
τέτιες χοντρές ἀνοησίες.

### ΕΙΠΑΜΕ

στὸ περασμένο φύλλο Ἑθνικὸ τὸ βιβλιάρικι τοῦ κ.  
Ἡλίας Σταύρου «Θρησκεία καὶ Πατρίδα» καὶ τέτιο  
εἶναι στ' ἀλήθεια. Νὰ ποῦμε περσότερα, καθὼς τοῦ  
ἀξίζουν, δὲν μπορούμε· μέσα στὸ βιβλίο ὑπάρχει  
κάπιο ἀφιέρωμα τιμητικώτατο γιὰ τὸ «Νουμά» πού  
μας ἐμποδίζει νὰ μιλήσουμε πλατὺ καὶ νὰν ἀλύσου-  
με τὸ λαμπρὸ αὐτὸ βιβλίο, πού πρέπει ὅλ' οἱ Ῥωμιοὶ  
νὰν τὸ δώσουνε στὰ παιδιὰ τους, ἂν ἔχουν τὴ φιλο-  
δοξία νὰν τὰ κάνουν καλοὺς πολῖτες καὶ ὄχι δασκα-  
λοδρέματα.

Ἐσσηκῶνουμε δὴ μὲν ἄρα τὰ περιεχόμενά του καὶ  
ἀπ' αὐτὰ θὰ καταλάβετε τὴν ἀξία τοῦ βιβλίου.

**ΘΡΗΣΚΕΙΑ :** Ἀφιέρωμα, Χριστοῦγεννα — Πά-  
σκα — Σπερινός — Ἡ Παναγία τοῦ Κασῶπι.

**ΠΑΤΡΙΔΑ** — Ἀφιέρωμα — Ἡ σημαία τῆς Πα-  
τρίδας — Ἐμπρός μᾶς — Στὴ μάχη μέσα — Στὸ θά-  
νατο ἐνός Ἡρώα — Ὁ θελοντής — Ὁ ὄρκος τοῦ νεο-  
σύλληπτου — Στὸν Ἑθνικὸ στόλο — Ἡ σημαία τῆς  
Ταβέρνας — Στὰ Μακεδονικὰ σώματα — Στους ξενι-  
τεμένους.

Καλὰ τὸ χαραχτήρισε κάποιος «βιβλίο μικρὸ μὰ  
πού βρίσκεται μέσα του κάτι μεγάλον».

### ΚΑΠΙΟΣ

κ. σχολαστικὸς βγήκε, φαίνεται, νὰ χτυπήσει στὶς  
ἀ' Ἀθήναι τὸν κ. Μ. Τριανταφυλλίδη γιὰ τὸ ἄρθρο  
του. Τί εἶδους χτύπημα ἔκανε ὁ κ. σχολαστικὸς δὲν  
τὸ ξέρουμε· ξέρουμε μοναχὰ πόσο μαστορικὰ τονε  
συγύρισε στὸ «Νέο Ἄστυ» τῆς Δευτέρας ὁ Γιώργης  
Πολίτης, ὁ γιὸς τοῦ κ. Πρύτανη, μ' ἓνα ἄρθράκι

του — καὶ πόσο νόστιμα καὶ λογικὰ τοῦ ἀπόδειξε  
πὺς δὲν ξέρει τί λέει.

Ἀπὸ τὸ ἄρθρο τοῦ κ. Πολίτη ξανατυπώνουμε  
δὴ τὸν τελευταῖο παράγραφο :

«Κρίμας πού στὴν Ἑλλάδα τὰ μάτια δὲν τᾶ-  
χουμε γιὰ νὰ βλέπουμε, καὶ κρίμας πού ἡ ψυχὴ μας  
δὲν αἰσθάνθη ἀκόμα, καθὼς τὸ παινιέται ὁ κ. Μ.,  
τὴν ἀπλή ὁμορφίαν τοῦ ἀρχαίου κόσμου, τὴν τόσο  
μεγάλῃ στὴν ἀπλότητά της. Ὅταν θὰ νοιώσουμε  
τὴν ἀρχαία ποίηση καὶ τὴν ἀρχαία τέχνη ὅπως  
τὴν ἐνοιῶσαν ὅσοι μὴ φορὰ καθώσαντε στὸ Διону-  
σιακὸ Θέατρο, καὶ ὅσοι ἄκουγαν ἀπὸ τοὺς ραψῶδους  
ἀπαγγελλόμενα τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου, τότε θὰ  
μάθουμε νὰ μὴν καταφρονᾶμε τὴ γλῶσσα μας, καὶ  
δὲ θὰ λέμε πιά πὺς δὲν ἐμιλήσαμε ποτέ τὴ γλῶσ-  
σα πού μᾶς ἐπότισε μαζί μὲ τὸ γάλα της καὶ μὲ  
τὴν καρδιά της ἡ μάνα μας».

Ὁ κ. Σχολαστικὸς ἐλπίζουμε νὰ ὠφελήθηκε  
σημαντικὰ ἀπὸ τὸ μάθημα πού πῆρε καὶ δὲ θὰ ἔα-  
νακάνει ἄταχτα.

### ΤΡΕΛΛΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

#### ΠΟΘΟΥ ΘΑΝΑΤΟΣ

Τοῦ κ. Ψυχάρη.

«— Πούθε, Γλυκέ μου καὶ Καλέ;  
Δὲ σὲ θυμοῦμαι διόλου ὡς τώρα...  
Κι ὁ Πόθος σκύβει καὶ μοῦ λέει :  
«— Στὴ μαγεμένη σὲ εἶδα χώρα»

Μακριὰ πού οἱ Πόθοι ἀναγελοῦν  
Τοὺς Νιούς, πού τοὺς γελοῦν ἀγάπες,  
Καὶ, σὰν τὰ κρίνα, τοὺς φιλοῦν  
Λευκὲς οἱ μάγισσες οἱ ἀράδες.

Ἐκεῖ ἐγὼ σὲ εἶδα μὴ φορὰ,  
Διόλου χωρὶς νὰ μὲ κοιτάξεις,  
Κ' εἶχες τὴν πλάνα τὴ χαρὰ  
Σὲ κόρφους μάγους νὰ πετάξεις...

Γύρισε τώρα μὴ θωρεῖς  
Τὸ δρόμο ἐκείνονε τὸν ἴσιο :  
Μ' ἐμέναν' ἔλα νὰ χαρεῖς  
Κόσμο χαρούμενο περίσσιο.

Νανέβουμ' ἔλα σὺ πηλὸ  
Τῆς Μάνας Νιότης τὸ παλάτι,  
Ποτὲ ἓνα δάκρυ σου θολὸ  
Ποὺ δὲ θὰ ἡσκιῶναι σου τὸ μάτι.

Ποτὲς πού δὲ θὰ χωριστεῖς  
Ἀπὸ τὴ γλῶσσα καὶ ἀπ' τὸ γέλι  
Καὶ θὰ εἶς' ἐκεῖ ὁ κελαϊδιστὴς  
Μὲ χεῖλη ζάχαρη καὶ μέλι...

Τὸν Πόθο τότε ἀκολουθῶ,  
Μὰ στὰ ψηλά του ὡς ἀνεβαίνω  
Μοῦ κράζει : — Τώρα δὲν ποθῶ  
Τὼρ' ἄλλο τίποτις... πεθαίνω !»

Κ' εἶσι ὁ φτωχὸς τραγουδιστὴς  
Μὲ τὴ Μαννούλα του ἀπομένω :  
Τῆς Νιότης παρηγορητὴς,  
Μὲ χεῖλι πάντα πικραμένο.

1906 Σπέτσες.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΕΡΓΙΑΛΙΤΗΣ

### ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΜΑΣ ΖΗΤΗΜΑ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ\*

MONACHO, 25.11.06.

Φίλε κύριε Κακλαμάνε,

Εἶδα νὰ δημοσιεύεται στὰ τελευταῖα φύλλα τοῦ  
«Νουμά» σὲ μετάφραση τὸ ἄρθρο τοῦ Μπρούχμαν  
γιὰ τὸ γλωσσικὸ μᾶς ζήτημα. Κρίμα πού ὁ «Νου-  
μας» δὲ διαβάζεται σὲ ὅλα τὰ ἑλληνικὰ σπίτια καὶ  
πού ἡ γλῶσσα στὴν ἵποια μεταφράστηκε ἡ μικρὴ  
αὐτὴ μελέτη ἐμποδίζει καὶ αὐτὴ νὰ διαβαστῇ ἀπὸ  
ὅλους τοὺς «ὀρθοφρονούντας» στὸ περίφημο ζήτημα.  
Γιὰτὶ τὰ μετρημένα λόγια πού βρίσκονται ἐκεῖ μί-  
σα γιὰ τίς γλωσσικὰς μας συνθηκὰς ἔχουν μεγάλη  
σπουδαιότητα καὶ ἔπρεπε ἀπὸ ὅλους νὰ διαβαστοῦν  
καὶ μὲ προσοχή. Καὶ γιὰ τὴ σημασία αὐτὴ ἤθε-  
λα νὰ πῶ δυὸ λόγια, ἔσσηκῶνοντας δυὸ ἰδιαιτέρως  
μεριές :

1) Τὸ ἄρθρο ἐγγράφηκε ἀπὸ τὸν Μπρούχμαν.

\*) Δημοσιεύτηκε στὸ «Νέο Ἄστυ» (13 τοῦ Δεκέβρη,  
σελ. 1, στηλ. 6) μὲ τὸν τίτλο «Αἱ τελευταῖαι λέξεις τοῦ  
Γλωσσικοῦ ζητήματος».

ΝΙΚ. Κ' εἰς ;

ΠΑΥΛ. Ναί... καὶ ἐγὼ. Ἐγίνες ἀντίπαλος τοῦ  
τρόμου μου καὶ μὲ νίκησες ! Δυναμώσες μὲ τὰ λό-  
για σου τὸ βάσανό μου καὶ μὲ νίκησες ! Εἶς' εὐ-  
χαριστημένος ;

ΝΙΚ. Δὲν ξέρω... Ἐγὼ μοναχὰ ὅτι θὰ γίνῃ  
γιὰ μένα ἐκεῖνο, πού περιμένουν ὅλοι...

ΠΑΥΛ. Φύγε τώρα... Ὁ Στέφανος δὲ θὰ πάρῃ  
τὴν Εἰνὴ ! Φύγε !... Ὡ ! δὲ βαστῶ ἄλλο.

ΞΕΝ. Πατέρα... πατέρα, τί ἔχεις ; εἰμ' ἐγὼ.

ΠΑΥΛ. Φύγε !

ΞΕΝ. Δὲν ἤρθεν ἀκόμα ἡ ὥρα νὰ μὲ διώχνης  
ἀπὸ κοντὰ σου· πρέπει νὰ μ' ἀκούσης.

ΠΑΥΛ. Ὅχι ! δὲ θέλω... φύγε !

ΞΕΝ. Ἄν ἤξερες, πατέρα, πόσο ἄδικος γίνεσαι !

ΠΑΥΛ. Ἄδικος !... μπορεῖς ἀκόμη νὰ μοῦ λές  
καταπρόσωπα σὰν τὴ μητέρα σου τὴ λέξη αὐτὴ ;  
Ἄδικος ἐγὼ, πού καὶ τώρα δὲ μὲ κρατᾷ ἡ καρ-  
διά μου νὰ λησμονήσω τί μοῦ εἶσαι, ἂν κ' ἐξαιτίας  
σου εἶναι τὸ περιγέλιο ὅλων ; Γιὰτὶ νὰ μὴν ἔχω  
τὴ δύναμη νὰ γίνω ἀληθινὰ ἄδικος, ὅπως θὰ σὰς  
ἔξιζε ;

ΞΕΝ. Γι' αὐτὸ ἴσια-ἴσια πρέπει νὰ μ' ἀκούσης.

ΠΑΥΛ. Ὅχι· ξέρω τίς συνηθισμένες δικαιολο-

γίες τῶν γυναικῶν. Μὰ τώρα πιά τέλειωσαν ὅλα !  
Κοντὰ στὸ φόβο μου βάλατε καὶ τὴ ντροπὴ ! Μὲ  
κάματε νὰ μὴ μπορῶ ν' ἀπολογηθῶ στὸν ἄνθρωπο,  
πού μὲ τὴ μεγαλύτερη σκληρότητα ἤρθε νὰ μὲ βρί-  
σῃ καὶ νὰ μ' ἀναγκάσῃ νὰ κάμω ὅ,τι ἤθελε αὐ-  
τός... Ναί ! δὲν εἶμαι τίποτα πιά... Ἐγίνα κάτι  
λιγότερο καὶ ἀπὸ τὸ τίποτα !

ΞΕΝ. Ἄ ! γιὰτὶ νὰ μὴν ἔχω τὴ δύναμη ν'  
ἀνοίξω τῆς ψυχῆς σου τὰ μάτια γιὰ νὰ ἰδῇς τὴν  
ἀλήθεια.

ΠΑΥΛ. Τὴν ἀλήθεια ;... καὶ δὲν τὴ βλέπω,  
δὲν τὴν ἀκούω, δὲν τὴ νοιώθω γύρω μου, παντοῦ ;  
Νὰ ἰδῶ τὴν ἀλήθεια ! Καὶ τὸ λέει ἔτσι πικρὰ τὸ  
στοματάκι αὐτό, πού πάντα τραγουδοῦσε τὸ ψέμα  
τῆς ζωῆς !

ΞΕΝ. Πατέρα !

ΠΑΥΛ. Νὰ τώρα τὰ ὁμορφα σου ὄνειρα, ἡ λα-  
τρεία σου στὴν καλοσύνη καὶ στὴν ἀγάπη, ἡ λεύ-  
τερη χαρὰ σου ἐνωμένα μὲ τὸν πιὸ βάρβαρο τρόπο  
σὲ πράξη, πού μὲ κάνει νὰ κρύβω τὸ πρόσωπο ἀπὸ  
ντροπὴ, πού μ' ἀναγκάζει νὰ σκύβω τὰ μάτια γιὰ  
νὰ μὴν ἀντικρύσω τὸ ἀνάμπαγμα τοῦ κόσμου, πού  
μοῦ παίρνει τὴ δύναμη ν' ἀποκριθῶ σ' ὅσους μὲ  
βρίζουν.

ΞΕΝ. Βλέπω, πὺς ἂν προσπαθοῦσα νὰ δικαιο-  
λογηθῶ θάβριζα τὸν ἑαυτό μου !

ΠΑΥΛ. Νὰ δικαιολογηθῇς ;... Μὰ δὲ θὰ μοῦ  
φανῇ καθόλου παράξενο, ἂν ἔχης τὸ θάρρος. Ἀνίσως  
καὶ σοῦ λείπῃ εἰσένα, δανείσου το ἀπὸ τὴ μητέρα  
σου... Ταίριαζετε τόσο σὲ ὅλα ! Γιὰτὶ νὰ μὴν ἔ-  
χης καὶ τὸ θάρρος της ; Ἐρετε νὰ τὰ περιφρονᾶτε  
ὅλα τόσο, πού δὲ θὰ δυσκολευτῆτε νὰ βρῆτε ὁμορ-  
φες δικαιολογίες... Ἡ συχνὴ συναναστροφή σου μὲ  
τὸ Στέφανο, ἡ φωτιὰ τῆς νιότης, ἡ λύπη πού γεν-  
νάει ἡ ἐρημιά του στὸν κόσμο... ἡ τραγικὴ ἱστορία  
τοῦ πατέρα του... Τὴν ξέρεις βέβαια καὶ ἐσὺ τὴν ἱ-  
στορία τοῦ πατέρα του καὶ μὲ τὴν πονετικὰ σου  
καρδιά θέλησες νὰ διορθώσης τὸ δίκιο τῆς μητέρας  
σου σ' αὐτόν.

ΞΕΝ. Ὡ ! πόσο κακὸς γίνεσαι !

ΠΑΥΛ. Κακὸς !... κακὸς !... μὲ κάνει ἰσοῖς τί-  
τοιον ἰσοῖς, πού ὅλη σας τὴν ἀγάπη τὴ φυλάξατε  
γιὰ ἓνα πεθαμένο !... Ἡ μάνα ἀγάπησε σ' ὅλη  
τῆς τὴ ζωὴ ἓνα πεθαμένο καὶ ἡ κόρη τὸ γιὸς του !...  
Αὐτὸ εἶναι καλοσύνη ! αὐτὸ εἶναι μεγαλεῖο ψυχῆς !...  
Καὶ γιὰ μένα ξέρατε νὰ κρατῆστε τὴ λύπη, τὴ  
ντροπή...

ΞΕΝ. Πατέρα !

2) Τὸ ἄρθρο ἐγράφηκε στὰ 1906.

Στὸ ἐθνικώτατο ζήτημα γιὰ τὸ ὁποῖο, μολονότι ἀδιάκοπα μᾶς λέγουν ὅτι ἔχει λυθῆ πρό καιροῦ, τόσο μελάνι ἰχθύηκε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ χύνεται, στὸ ζήτημα τοῦ ὁποῖου τόσο σιγὰ καὶ τόσο δειλὰ ἐφαρμόζεται ἡ λύση, ἤρθε νὰ προστεθῇ μιὰ σπουδαιότατη συμβολή. Ὡς τώρα πολλοὶ ξένοι νεοελληνισταὶ εἶπαν τὴν ἰδέα τους σχετικὰ μ' αὐτό, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ὅταν εἴχατε νάκουστούν ἐξω ἀπὸ τὸν περιορισμένο σχετικὸ κύκλο, ἡ γνώμη τους δὲν ἐβάρυνε ὅσο ἔπρεπε καὶ δὲν ἀκούστηκε μὲ τὴν προσοχὴ πού τῆς χρειάζονταν, γιὰτὶ δὲν ἐσύμφερε. Συχνὰ μάλιστα τοὺς εἶπαν προκατειλημμένους, ἀκατάρτιστους, ἀκατάλληλους νὰ σχηματίζουν καὶ ποῦν γνώμη, ἀπροσδιόνυσους καὶ τὰ τέτοια. Γι' αὐτὸ εἶναι γιὰ τοὺς φίλους τῆς Μεταρρυθμίσεως, γιὰ τοὺς στρατιῶτες τῆς Ἰδέας, διπλὰ εὐχάριστη ἡ ἐτυμηγορία πού μᾶς ἔρχεται ἀπὸ τὴν ψηλὴ σκοπιὰ τοῦ γλωσσολόγου τῆς Λειψίας.

Τὴ φορὰ τούτῃ μᾶς παρουσιάζεται μὲ τὴν γνώμη του ἕνας σπουδαῖος εἰδικὸς καθηγητὴς, ἕνα πρόσωπον τοῦ ὁποῖου τὸ κύρος ἔχει περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο δικαίωμα στὸ σεβασμὸ μᾶς καὶ τὴν ἐκτίμησή μας καὶ τοῦ ὁποῖου ἡ κρίσις ἐξασφαλίζει ὅλην τὴν δυνατὴ ἀντικειμενικότητα, ὅση βγαίνει ἀπὸ τὴν γνώση, τὴν πείρα, τὴν σύγκρισιν τὴν ἀμεροληψία.

Ὁ Μπρούκμαν εἶναι ξένος, δὲν ἀνήκει λοιπὸν σὲ κανένα ἀπὸ τὰ δύο στρατόπεδα, καὶ τοῦ λείπουν οἱ φυσικὲς, βέβαιες ἢ πιθανεῖς προλήψεις τῶν κύκλων μᾶς· δὲν ἀνήκει οὔτε στοὺς «ὀρθοφρονούντας», τὴν μεγάλη αὐτὴ ἀνώνυμη ἐταιρεία τῶν ἀδρανῶν, ἡ ὁποία ἐβιάστηκε νὰ ἐξασφαλίσῃ γιὰ τὸν ἑαυτὸ τῆς τὴ συνέσιν τὴ λογικὴ, τὴν ἔλλειψιν φανατισμοῦ καὶ παραλογισμῶν. Ὁ Μπρούκμαν στέκεται μακριὰ καὶ ψηλὰ, ἀκούτε τὸν ἕνα, ἄκουτε τὸν ἄλλο, διάβατε, παρατήρησε, σκέφτηκε, καὶ μᾶς λέγει τὴν γνώμη του. Εἶναι ἀπ' τὴς μεγαλύτερες κορυφὰς τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης, ὥστε θὰ ἐκαταντούσε πιά κωμικὸ νὰ τὸν κατηγορήσουμε ὅτι δὲν ξέρεי τί τοῦ γίνεται, ὅτι δὲν ξέρεи ἀπὸ γλώσσας, ἢ ὅτι δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ ἔχη γνώμη σὲ ζήτημα γιὰ τὸ ὁποῖο μὲ τόση ἐπιφυλακτικότητά κἄποτε μιλεῖ καὶ τοῦ ὁποῖου μπορεῖ ὁ ἴδιος νὰ καμετρήσῃ τὸ βάθος. Κοντὰ σὰυτὰ εἶναι πρώτη φορὰ πού ὁ Μπρούκμαν ἀνακατώνεται, καὶ αὐτό, ἀφοῦ ἐδιάβασε τὰ βιβλία τοῦ Κρούμπαχερ καὶ τοῦ Χατζιδάκη. Καὶ ἰδῶ ἔχο-

με τὸ δεύτερο λόγο, γιὰ τὸν ὁποῖον ἡ γνώμη του ἀποκτᾷ τόση σπουδαιότητα.

Μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι τὰ δύο γνωστὰ βιβλία τοῦ Κρούμπαχερ καὶ τοῦ Χατζιδάκη εἶναι ὁ ἐπίλογος στὸ γλωσσικὸ ζήτημα. Ὅλα ὅσα ἐγράφηκαν ἢ ἐτυπώθηκαν σχετικὰ, συνοψίζονται, ἐξετάζονται, ξαναλέγονται ἢ συγκεφαλαιοῦνται στὶς ἀφθονες μέσα σελίδες τῶν δύο ἔργων· ὅ,τι ἀνθρωπίνως ἦτο δυνατό, ὅτι ἕνας ἀνθρώπος μποροῦσε νὰ πῇ γιὰ νὰ ὑποστηρίξῃ τίς δύο θεωρίαι, βρίσκεται ἐκεῖ μέσα.

Ἡ γλαφυρὴ μελέτη τοῦ Κρ. μὲ τὴ μοναδική τῆς μεθοδικότητα καὶ διαύγεια, ἀφοῦ μᾶς εἰδείξε τὸ ζήτημα στὴν ἐξελίξή του, τὸ ἐγύρισε ἀπὸ ὅλες τίς μεριές, ἐζήτησε νὰ δείξῃ τὴν ἐπιτακτικὴ καὶ ἀναπόδραστη ἀνάγκη τῆς Μεταρρυθμίσεως, εἰδείξε σὲ γενικὲς γραμμὰς τὸ δρόμο πού πρέπει νὰ πάρωμε ὡς πού νὰ βγοῦμε ἀπὸ τὸ ἀδιέξοδο καὶ νὰ πιτύχωμε τὴ σωτηρία λύση, εἰδείξε καὶ τὰ τρωτὰ πού ἔχει κατὰ τὴν ἰδέα του ἕνας βίαιος ριζοσπαστικὸς.

Ἡ πολυσέλιδη ἀπάντησις τοῦ Χ. ἐζήτησε νὰ φυσήξῃ καινούρια ζωὴ στὴν ἱστορικὴ θεωρία, κοντὰ στὰ παλιὰ ἐγύρισε νὰ φέρῃ καινούρια ἐπιχειρήματα γιὰ βοήθεια, ἐζήτησε νὰ στηριχθῇ στὴν ἀντίσταση καὶ τὴν ἀποκρουστικὴν στάσιν τῆς κοινῆς γνώμης μὲ τὴν παράθεσιν γνωμῶν ἐφημεριδογράφων, βουλευτῶν, λογίων καὶ ἐπροσπάθησε νὰ ὑποστηρίξῃ τὸ καθεστὼς καὶ τὴ λογία παράδοσις, πολεμῶντας τὴ Μεταρρύθμισιν ἴσχι στὴ βάση τῆς, στὰ θεμέλια τῆς, ἀλλὰ σὲ λεπτομέρειαι, σὲ λέξεις, σὲ μικροῦ-περβολές.

Καὶ οἱ δύο συγγραφεῖς εἶχαν γράφοντας ὅλην τὴν πολεμικὴ φιλολογία περασμένων χρόνων καὶ μᾶς ἔφεραν ὅλα τὰ δυνατὰ ἐπιχειρήματα γιὰ τὴν γνώμην τους. Ἐνῶ δὲ ἀνέκουν ὁ καθένας τοὺς μετριοπαθέστερους ἀντιπρόσωπους τοῦ κόμματος πού ἀντιπροσωπεύουν—ἀφοῦ καὶ ὁ Χ. ἐπροσπάθησε νὰ νερώσῃ ὅσο μποροῦσε τὸ ἔκραςτο δηλητήριο τοῦ ἀτικισμοῦ τῆς περασμένης γενεᾶς καὶ ὑποστήριξε, θεωρητικὰ τοῦλάχιστον, τὴν πιὸ ἀπλούστερη μορφὴ τῆς Καθαρεύουσας, καὶ ὁ Κρ. ζητεῖ τὴ μεταρρύθμισιν ὅσο τὸ δυνατόν ὁμαλότερη, χωρὶς βίαια πηδήματα καὶ μεγάλα ξαφνίσματα—μόλα αὐτὰ, τὰ δύο αὐτὰ ἔργα εἰδείξαν ὁλοφάνερα τὸ μεγάλο φάσμα πού χωρίζει εἰς δύο ἀντιλήψεις, εἰς δύο θεωρίαι, εἰς δύο θρησκείαι. Ἐδείξαν ὅτι Παράδοσις τύπων καὶ Ζωὴ εἶνε δύο ξεχωριστοὶ θεοὶ πού δὲν χωροῦν στὴν ἴδια ἐκκλησία. Ἐδείξαν πὼς τυφλὴ προ-

σῆλωση στὰ περασμένα, πὼς κάρφωμα σὰυτὰ, (ἀπὸ πρόληψιν εἴτε ἀπὸ συμβιβασμὸ τῆς προλήψεως) καὶ μέλλον τοῦ ἔθνους, σὲ καθεμιὰ ἀπὸ τίς ἐκφάνσεις του, δὲν συμβιβάζονται. Ἐδείξαν—γιὰ ὅσους ἐννοεῖται τὸ εἶδαν—ὅτι συμβιβασμὸς δὲν χωρεῖ μεταξὺ στίς δύο ἀντιλήψεις.

Τὸ βιβλίον τοῦ Χατζιδάκη ἐδημοσιεύθηκε—σὲ περίληψιν—καὶ γερμανικὰ, καὶ περιμένεται ἡ γνώμη τῶν Γερμανῶν. Ἐξ αἰτίας τῆς ἐξαιρετικῆς θέσεως πού κατέχει ὁ Χ. στὴν ἐπιστήμην καὶ τῆς θέρηης μὲ τὴν ὁποία ὑπερασπίζεται τὴ γραπτὴ γλῶσσα καὶ τοὺς ἱστορικοὺς λόγους, φυσικὸ ἦτο νὰ σχοληθοῦν μὲ αὐτὸ καὶ οἱ Γερμανοὶ σοφοί, ἀφοῦ ἄλλως τε ὁ Χ. εἶναι ὁ μόνος σχεδὸν ἀπ' τοὺς ὑπαδούς τῆς Καθαρεύουσας, ὁ ὁποῖος μένει ἀπάνω σὲ ἐπιστημονικὸ ἔδαφος, καὶ σὲ συζήτηση λογικὴ, ὥστε νὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ συνεννοηθῇ.

Καὶ ἡ γνώμη τῶν ξένων δὲν ἄργησε νὰ φανῇ. Πρῶτος ὁ ἐλληνοστῆς Κ. Dieterich, ὁ καθηγητὴς τοῦ Χαίντελμπεκ, ἀπαντᾷ ὅτι ἀβλέπομε ὅτι πρόκειται γιὰ ἀντιθέσεις μεταξὺ τοῦ δυτικοῦ εὐρωπαϊκοῦ καὶ τοῦ ἀνατολικοῦ πολιτισμοῦ· ὁ μέγας ὄγκος τῶν μορφωμένων Ἑλλήνων εἶναι ἀκόμη βουτηγμένος ὁλόκληρος ὡς πρὸς τὴν ἀντίληψιν τῆς γραμματικῆς γλώσσας αἰὸν ἀνατολικὸν εὐρωπαϊκὸν μεσαιῶνα, ἀπὸ τὸν ὁποῖο πρὸ πολλοῦ ἐλευθερώθηκαν Ρῶσσοι, Ρουμῶνες καὶ ἰσχυροὶ Σλαῦοι, λαοὶ τοὺς ὁποῖους κοιτάζουν οἱ Ἕλληνες μὲ τέτοια περιφρόνησις. Ἄν ὁ Χατζιδάκης περὶδεχέται γιὰ τὴν ἐλληνικὴν γραπτὴν γλῶσσαν ξενικὰς συνθήκας, διαφορετικὰς ἀπὸ ὅλες τίς ἄλλας, φέρεται πὼς δὲν ξέρεи ὅτι αὐτὰς οἱ ξενικὰς συνθήκας δὲν μπορεῖ πρὸς νὰ εἶναι συμπτώματα κοινωνικῆς καὶ ἐθνικῆς σαπίλας καὶ ὅτι ἂν τυχόν ὁ Ἕλληνας λαὸς φαντάζεται ὅτι ἡ γλῶσσα πού γράφει εἶνε ζωντανή, τότε καθεστὰς ἔνεν κλάδο τῆς Εὐρώπης πού ἔχει πρὸ πολλοῦ ξηραθῇ καὶ μαρτυρῇ.

Ἐπειτα ἔρχεται ὁ Thumb, ἐλληνοστῆς καὶ αὐτὸς, καθηγητὴς στὴν Μάγμπουργκ. Σὲ μιὰ διεξοδικὴ βιβλιοκρισίᾳ τῆς «Ἀπαντήσεως» (τοῦ Χ. Neue Jahrbücher für des Klass. Altertum. 9(1906) τευχ. 10) ἀπαντᾷ κοντὰ στὰ ἄλλα: «Ἡ νεοελληνικὴ γραπτὴ γλῶσσα περὶδεχέται καὶ δὲν εἶναι πιά κατάλληλὴ νὰ χρησιμοποιηθῇ γιὰ μέσον ἐκφράσεως τοῦ ζωντανοῦ παρόντος. Τὸ ὅτι γραπτὸς λόγος εἶναι γνήσιον ἱστορικὸν προϊόν μᾶς μακριὰς ἀδιάκοπης ἀλυσίδας δὲν μπορεῖ νὰ εἶνε σοβαρὸς λόγος νὰ ἐμ-

ΠΑΥΛ. Δὲν εἶν' αὐτὸ ἡ ἀλήθεια, πού μοῦ τὴ φωνάζουν ὅλοι, πού μοῦ τὴν πετοῦν καταπρόσωπα, πού ὡς τώρα μοῦπαίρνει τὴ χαρὰ, τὴ γαλήνη τῆς ψυχῆς μου; Τί μπορεῖς νὰ πῇς σὲ τοῦτα;...Μήπως κατὰ τύχην σου κάνουν ἐντύπωση τὰ λόγια μου καὶ συλλογίζεσαι, ὅτι ἐσπρωξες παραπολὺ τὰ ὄνειρά σου στὴν πραγματικότητα; Ἐ; δὲν ἀποκρίνεσαι;...Μὰ ξέρω τί συλλογίζεσαι...Καὶ πατέρας καὶ τιμὴ του καὶ ἡσυχία του εἶναι ἕνα μεγάλο μηδενικὸ μπροστὰ στὴ χαρὰ τῆς ἀγάπης τοῦ Στέφανου...Ἐ; δὲν εἶν' ἀλήθεια αὐτό;

ΕΕΝ. Μ' ἔβρισες ὅσο δὲν παίρνει!...μὰ ὅχι!...εἰσαι πατέρας μου!

ΠΑΥΛ. Κι' ὅμως δὲν τὸ συλλογίστηκες τὴν ὥρα, πού ἔπρεπε!

ΕΕΝ. Πατέρα!

ANNA. Εἶμαι καὶ ἐγὼ ἐδῶ.

ΠΑΥΛ. Κ' ἐσύ!...ἔπρεπε νὰ ἔρθης καὶ ἐσύ γιὰ νὰ τὰ ποῦμε καλύτερα, νὰ νοιώσω βαθύτερα τὸν πόνο καὶ νὰ κάμετε ἀγριώτερη τὴ μοναξιά μου.

AN. Ἐσύ μᾶς διώχνεις ἀπὸ κοντὰ σου.

ΕΕΝ. Ὅχι!

ΠΑΥΛ. Κατορθώσατε κείνο, πού θέλατε· μοῦ δόσατε τὰ χέρια καὶ μ' ἔχετε τώρα παιγνίδι σας.

AN. Παῦλο! γύρισε στὸν ἑαυτὸ σου κράτησε τὸ λογισμὸ σου ἐκεῖ πού πρέπει.

ΠΑΥΛ. Δὲ μπορῶ...δὲ μ' ἀφίνετε. Μοῦ πήρατε ὅλη τὴ σκέψιν μου, κάθε δύναμιν γιὰ τὴν ἀντίστασιν στὴ μοῖρα...Δὲν εἶμαι πιά ἐγὼ ὁ κύριος τοῦ ἑαυτοῦ μου. Δὲ μ' ἀφίνετε ἐσεῖς νὰ πολεμήσω τὴ μοῖρα. Τώρα, θέλω δὲ θέλω, εἶμαι δικός της.

AN. Ρίξε μιὰ ματιὰ τὰ περασμένα νὰ ξαναβρῇς τὴ δύναμή σου, τὴν περηφάνειάν σου, τὸ καθεστὸς πού νομίζεις, ὅτι τόχασες, μὰ πού μένει ἀνέγγιχτο καὶ φωτεινόν.

ΠΑΥΛ. Στὰ περασμένα! στὰ περασμένα! καὶ αὐτὰ μοῦ ρίχνουν τὸ δυνατό φῶς τους καὶ στὰ τωρινὰ καὶ βλέπω πὼς ἡ μοῖρα τὸθελε νὰ ῥθῃ στιγμὴ πού νὰ φοβηθῶ τὴ ζωὴ ἐξαιτίας σας, νὰ τὴ μισήσω, νὰ μισήσω τὸν ἑαυτὸ μου, ὅλους...

ΕΕΝ. Πατέρα! κράτησέ μας στὴ ζωὴ!

ΠΑΥΛ. Ἀνάθεμά την! ἀνάθεμά την!...

ΕΕΝ. Πού πηγαίνει ἔτσι;

AN. Νὰ παρηγορήσῃ τὸν ἑαυτὸ του μονάχος του.

ΕΕΝ. Τίποτα πιά δὲ θὰ μᾶς φέρῃ τὴν παρηγοριά. Ὅλα εἶναι τόσο σκεπασμένα ἀπὸ τὴν σφοδρά!

AN. Παιδί μου, μὴν ἀπελπίζεσαι. Νοιώθω πὼς ἐγὼ τώρα ζῶ ἀληθινὰ καὶ ἀπὸ τὴν πίκρα τὴ δική

σου, ἀπὸ τὴν ἀδικία καὶ ἀπὸ τὸν πόνο τοῦ πατέρους σου ξαναγεννιέμαι καὶ παίρνω δύναμιν γιὰ νὰ σὰς φέρω στὴ γαλήνιν ζωὴ. Εἶμαι ἡ μητέρα, πού θὰ σκορπίσῃ γύρω σας καὶ πάλιν τὴ χαρὰ, τὴν ἀγάπην.

ΕΕΝ. Ὑστερ' ἀπὸ τόση δυστυχία;

AN. Ἡ δυστυχία μοῦ ἀντίγει τὰ μάτια τῆς ψυχῆς καὶ βλέπω τὸ δρόμο, ὅπου πρέπει νὰ σὰς οδηγήτῃ γιὰ νὰ φτάσεις στὴ χώρα τῆς ἐλπίδας καὶ τῆς πιστοσύνης στὸν ἑαυτὸ σας.

ΕΕΝ. Μοῦ σφίγγει κατὶ τόσο τὴν καρδιά, ὥστε νοιώθω πόνο βαθύ σὰν νὰ ἐσφαλὰ ἀληθινὰ.

AN. Καημένο μου παιδί... Ἡ παραφορὰ τοῦ πατέρους σου σὲ συνεπῆρε μαζί της.

ΕΕΝ. ὦ! ἀθελά μου πιστεύω, ὅτι ἐγὼ εἶμαι ἡ ἀφορμὴ ὅλης αὐτῆς τῆς συμφορᾶς.

AN. Ὅχι· μὴν ἀφίνης τὴν ἀπελπισία καὶ τὸ φόβο νὰ ριζώνεται μέσα σου. Περήφανη καὶ ἐσύ ἀντιστάσου μαζί μου στὴν τρικυμία, πού γλήγορα θὰ περάσῃ· ἔτσι μονάχα θὰ σώσουμε καὶ τὸν πατέρα σου. Κι ἂν αὐτὸς νομίζῃ, ὅτι ἐγὼ τόσα χρόνια δὲν ἤμουν δική του, θὰ τὸν κάμω νὰ ἰδῇ σὲ μιὰ στιγμή, ὅτι ἤμουν κατὶ περισσότερο ἀπὸ δική του.

ΕΕΝ. Φοβάμαι, πὼς δὲ θὰ τὸ ἰδῇ· δὲν τὸν ἀφίνουν· ὁ κόσμος δὲν θὰ τὸν ἀφίση νὰ τὸ καταλάβῃ.

ποδίσση τούς Ἕλληνας νάλλάξουν γλωσσική μορφή... Καί οἱ Κινέζοι βέβαια σέβονται τήν ἱστορική παράδοση σάν κανένα φεῖ! σάν κάτι αἰώνιο καί ἀμετάβλητο, μὰ καί ὁ σημερινός τους πολιτισμός δέν εἶναι ἀλλοιόωτος.

Ἡ ὅλη ἡ ἀντιδραστική συμπάθεια αὐτῆ ἐγείνει τῆς μόδας καί δικαιολογῶν μέ τὸ αἰστορικῶς παραδεδομένον τήν ἀντίστασίν τους στοὺς νεωτερισμούς. Ἄν ὅλος ὁ κόσμος εἶχε τέτοιες κινέζικες ἀντιλήψεις, τότε θά εἶχαμε ἀκόμη στή δυτική Εὐρώπῃ τὸν ἀπολυταρχισμό τῆ δουλείας, τὴν Ἱερὰ Ἐξέταση καί τόσα ἄλλα, θά μεταχειρίζαστε ἀκόμη, σάν στὸν Μεσαίωνα καί τὴν Ἀναγέννηση τῆ λατινική γιά γλώσσα γενική, λογία καί ἐπιστήμη.

Ἄν ὁ Ἕλληνας γρ. λόγος εἶναι γλωσσικολογικός ἢ πεθαμένος γλωσσ. τύπος δέν ἀνασκειάζεται ἀπὸ ὅσα λέγει ὁ Χ...» Ἀντιλαμβάνομαι πὺ δέν μπορῶ νὰ συμφωνήσω μὲ τὸν Χ. Ὁ ἐξέλεπα μὲ περισσότερη εὐχαρίστηση τὸν τιμημένο σοφὸ στὸ στρατόπεδο ἐκείνων πὺ θέλουν νὰ ξαναδώσουν στή ζωντανή γλώσσα τὰ λογοτεχνικά της δίκαια καί περιμένουν ἀπὸ δῶ νὰ ζωογονηθῇ ὅχι μόνον ἡ γραμματεία ἀλλὰ ὁλόκληρος ὁ πνευματικὸς πολιτισμὸς τοῦ λαοῦ των. Δέν χωρεῖ καμμία ἀμφιβολία, ἡ πνευματικὴ ζωὴ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ χρειάζεται κίεσμα· εἶναι ἡ πνευματικὴ ξεραὶλα συνέπεια τῆς κυριαρχίας τῆς Καθαρῆς μήπως εἶναι ἡ καθαρ. σημάδι πνευματικῆς καταπτώσεως;

Καί τὰ δὺ ἀκούουν κάποια ἀμοιβαία ἀλληλεπίδραση. Ὅποιος ὅμως εἶναι τὴν πεποίθησιν μὲ μιὰ εὐτυχὴ μεταρσίωση τῶν Ἑλλήνων πρέπει νὰ πῇ καί τὸ πρῶτο μέρος τῆς ἐρωτήσεώς μας καί νὰ παραδεχτῇ, ὅτι ἡ πνευματικὴ ζωὴ θά βγάλῃ καινούρια λουλούδια, μόνον ἀποτινάξουν οἱ Ἕλληνες ἀπὸ πάνω τους τὴς ἀλυσίδες ἐνὸς ψεύτικου Κλασικισμοῦ—εἰδεμὴ πρέπει νὰ φοβούμεθα ὅτι ὁ Ἑλληνισμός θά υποσκελισθῇ ἀπὸ τὰ νεώτερα ἔθνη τῆς χερσονήσου τοῦ Αἰμου, τὰ ὅποια βρίσκονται μὲν γιὰ τὴν ὥρα χαμηλότερα, ἀλλὰ εἶναι γυρισμένα στὸ Παρίσι καί τὴ δροσιὰ του.

Ἀκόμη μεγαλύτερη βαρύτητα εἶναι ἡ γνώμη τοῦ Βρουκχάους καί αὐτὴ δὲ δέν εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ τί ἄλλες. Ἀφοῦ μὲ ζωηρὰ χρώματα ζωγραφίζει τὸ δόξιο χάσμα πὺ κάποτε ἐπέρχεται μεταξὺ τοῦ γραπτοῦ λόγου καί τῆς ζωντανῆς λαλιᾶς, ἀφοῦ δείχνει τὰ μεγάλα κινὰ πὺ ἀκολουθοῦν γιὰ τὸν πολιτισμὸ τοῦ ἔθνους, τὸν κατώτερο λαὸ, τοὺς μορφω-

μένους, τὴν κοινωνικὴν ζωὴ ὁλόκληρη, τὴ λογοτεχνία, προσθέτει· Ἄν ἐπῆλθε αὐτὴ ἡ ἵνωση κατὰστασι καί ἐγενε κληρονομικὴ, γιὰ τὸ ἔθνος πὺ δέν θέλει νὰ μείνῃ σημεντικὰ πίσω στήν σταδιοδρομία τῶν πολιτισμένων λαῶν, δέν ὑπάρχει σπουδαιότερο ζήτημα παρὰ ἂν θά εὔρη τὴ δύναμιν νὰ βυζάσῃ\*) τὴν παράδοσιν καί νὰ ξαναγεννηθῇ μὲ τὴ φυσικὴ γλώσσα τοῦ παρόντος.

Εἶναι παραξένο, λέει παρακτῶ, ὅτι ἕνας λαὸς πὺ θέλει νὰ θεωρηθῇ πολιτισμένος, καί τοῦ ὁποῦ ἡ γραπτὴ γλώσσα ἐξεκόλλησε ἀπὸ τὴ λαϊκὴ χίλια πεντακόσια χρόνια τώρα καί περισσότερο, ὅτι αὐτὸς ὁ λαὸς ὅχι μόνον δὲ δείχνει καμμία διάθεσιν νὰ ἐναρμονίσῃ ὅπως πρέπει πάλι τὴν τωρινὴν του γραπτὴν γλώσσαν στὸ λαϊκὸ ἰδίωμα, ἀλλὰ καί ἀποκρούει κατ' ἀρχὴν καί μὲ ἀγανάκτησιν τίς προσπάθειες πὺ κάνουν εἰκοσι χρόνια τώρα ἄνθρωποι ἀπὸ τὴν μέσην του μὲ μεγάλη μόρφωσιν, μὲ σκοπὸ νὰ ξανακερδίσουν ὅ,τι χάθηκε ἀπὸ ἀμέλεια. Ὁ Κρούμπacher εἶναι σὰ κύρια σημεῖα δίκιο (ὅτι οἱ γλωσσικὲς συνθήκες προξενοῦν μεγάλες ζημίες στὸν πολιτισμὸ καί τὴ ζωὴ τῆς Ἑλλάδος). σφτάνει ἡ Καθαρεύουσα ἴσως βέβαια ὅχι μόνον ἂν ἡ λογοτεχνία ἡ σύγχρονον δέν μπορεῖ νὰ δείξῃ ὡς τὰ τώρα οὔτε ἕνα τέλει καλλιτέχνημα. Ὅσο βασιλεύει ἡ τωρινὴ διγλωσσία στή σημερινὴ Ἑλλάδα, εἶναι μερικὲς βαθιεῖς πληγὲς πὺ δέν μποροῦν νὰ γιαντρεθοῦν.

Ἄν σήμερα ἡ πλειονοψηφία τῶν Ἑλλήνων ἐκείνων πὺ εἶναι κατὰ τοῦ γραπτοῦ λόγου, οἱ ὅποιοι ὅμως εἶναι ἡ μειονοψηφία ὅλου τοῦ λαοῦ, ἂν δὲ βλέπῃ τὸ στραβὸ δρόμον πὺ βρίσκεται, αὐτὸ δέν ἔχει νὰ κάμῃ καθόλου. Πρέπει ἀδιάκοπα νὰ ξαναποβάλλεται ἡ ἀπαίτησις μιᾶς ριζικῆς Μεταρρυθμίσεως καί δέν ἐπιτρέπεται νὰ πῇ κανεὶς εἰς αὐτὴν πολὺ ἀργά.

Ἀρκούν τὰ λίγα αὐτὰ γιὰ νὰ δείξουν τὴ γνώμην τῆς γερμανικῆς ἐπιστήμης ἐπάνω στὸ ζήτημά μας· πὺ ξάστερη, πὺ κατηγορηματικὴ, πὺ ὁμόθυμη, πὺ ἀναστέρωτη δέν μποροῦσε κανεὶς νὰ τὴν περιμένῃ. Ἡ ἐτυμηγορία ὅλων ἐκείνων πὺ μίλησαν καταδικάζει, καθὼς βλέπομε, μὲ ὅλη τὴ δυνατὴ ἔμφασιν, τὴν προσκόλλησιν, τὴν κοκαλωμένην παρά-

\*) Σημ. τοῦ «Νουμά». Ὅπως εἶδω, ἔτσι καί σὲ μερικὰ ἄλλα μέρη, δὲ βγαίνει καθάριον τὸ νόημα, γιὰτὶ τὸ ἄρθρον δημοσιεύτηκε σὺν «Ν. Ἀστὺ» γιομῆτο τυπογραφικὰ λάθια καί τέτις πὺ νὰ παραμορφώσουν τὸ νόημα.

δοσιν καί βροῖσκει ἀνεπαρκέστατα τὰ αἰστορικὰ ἐπιχειρήματα, τὰ μόνον πὺ βαστοῦν ἐκὼς μερικὸς στήν παλιὰ ἀντίληψιν.

Ὅλοι τότε μᾶς προμαντεύουν εὐελπί μέλλον, γραμματεϊακὴν, κοινωνικὴν καί ἔθνικὴν εὐδοκίμησιν, μόνον πιάσῃ γερὲς ρίζες ἡ Μεταρρύθμισις. Ἀς ἐλπίσωμε καί ἐμεῖς μαζί μ' αὐτοὺς, ὅτι δὲ θάρρησωμε νὰ κόψωμε ἄφθονα λουλούδια καί νὰ συναξώμε πλούσιους καρπούς.

Δικός σου

M. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ

## Ἡ Κοινὴ Γνώμη

### ΤΑ ΓΑΡΔΙΚΕΙΑ

Ἀγαπητὲ Νουμά,

Τὸν ξέρεις τὸ Γαρδικίον, τὸν καθηγητὴ τοῦ Ἀρσακείου; Ἄν δέν τὸν ξέρεις, πολὺ χάνεις. Ἐμεῖς πὺ τὸν ἔχομε κάθε μέρα καί τὸν γλεντᾶμε, πρέπει νὰ σοῦ τὸν συστήσωμε. Ὁ Γαρδικίας εἶναι δάσκαλος ἀπὸ κείνους πὺ ονειρεύονται ν' ἀναστήσουν τὸν ἀρχαῖον κόσμον καί μαζί τὴν «ἐμμελῆ» γλώσσαν τοῦ Ξενοφώντος. Καταλαβαίνεις πὺ γύρω ἀπ' αὐτὴν τὴν ἰδέαν ὅλα τὰ σημερνὰ τοῦ φαίνονται ἐλεεινὰ καί τρισέθλια, καί περισσότερο ἀπ' ὅλα, βέβαια, ἡ κουβέντα μας καί ἡ γλώσσα μας ἡ ἀληθινή. Λοιπὸν θέλει νὰ μᾶς κάμῃ σάν καὶ λόγον του, καί μεῖς τὸν κάνουμε νάν τὸ πιστέψῃ, γιὰ νὰ ἔχομε τὸ καθημερινὸν τρικουβερτο γλέντι. Ἐρχεται μέσκα στήν τάξιν, καί γιὰ ν' ἀρχίσῃ τὸ μάθημα λέει ἀποτεινόμενος σὲ καμιά ἀπὸ μᾶς «Ἐξέλθε, ὦ μαθήτρια, στήθιν καί ἀνάγνωθι». Ἀρχίζουμε τὰ γέλια· μᾶς βλέπει καί, βρίζοντας μας, «Κτένα» μᾶς λέει. Βλέπεις εἶναι πρόστιχο, χυδαῖον τὸ «κτένη», μὰ ἔτσι τὸ ἀσυναίρετο· τί εὐγένεια μυρίζει! Ἀνοίγει καμιά ἀπὸ μᾶς τὸ στόμα της πότε νὰ γελάσῃ, πότε νὰ μιλήσῃ καί· ἀμέσως ὁ Γαρδικίας «Τὸ στόμα ὑμῶν κρατεῖτε πάντοτε σμενχὸς καί οὐχὶ κεχηνός». Κι' ὅταν δέν ἀκούσῃ καλὰ καμιά φράσιν τῆς ἐξεταζομένης τῆς λέει «Πὺς γὰρ οὐν;». — Μιὰ φορὰ, Νουμά μου, ἦρθε ὁ Γαρδικίας στὸ μάθημα καταλασπόμενος ἀπὸ πᾶνου ἴσχατος κατόν. Θέλησε νὰ δικαιολογηθῇ καί μᾶς εἶπε «Προκεχωρηκυίας οὔσης τῆς ὥρας ἵνα φθάσω τὴν ὁρισμένην εἰς τὸ μάθημα,

Ἄ! πὺς μὲ τρομάζει αὐτὸς ὁ κόσμος!

ΑΝ. Περιφρόνησέ τον, ἀφοῦ δέν ἔχει τὴ δύναμιν νὰ νικήσῃ τὴν κακίαν του.

ΕΕΝ. Γιατὶ νὰ μὴ μπορῶ νὰ μένω πιά μόνον μὲ τὸν ἑαυτὸ μου. Ἐτσι μονάχα θ' ἔβρισκα καί πάλι τὴν εἰρήνην μου.

ΑΝ. Θά τὴν ξαναβρῇς.

ΕΕΝ. Δέν τὸ εἰπίζω πιά!

ΑΝ. Ποιὸς εἶν' ἐκεῖ;

ΕΕΝ. Στέφανε;...

ΣΤΕΦ. Παραξενεύεστε πὺ ἦρθα;

ΑΝ. Ὅχι... σὲ περιμένουμε μὰ καί δέν ἤθελα ν' ἔρθῃς.

ΣΤΕΦ. Μ' ἐσπρωχνε ἡ καρδιά μου ν' ἔρθω καί βλέπω ἀπὸ τὴν ὄψιν σας, ὅτι ἡ δυστυχία μεγαλώνει.

ΑΝ. Ναί· μὰ ἔς μεγαλώσῃ καί ἡ δύναμὴ μας ν' ἀντισταθούμε στή δυστυχίαν αὐτή.

ΕΕΝ. Δέν ξέρω πιά σὲ τί θέσιν βρίσκομαστε. Στέφανε· μᾶς χωρίζει κάτι πὺ τὸ νομίζω δυνατότερον ἀπὸ τ' ὄνειρό μας. Τώρα, μέσα στήν πραγματικότητα πὺ μᾶς σφίγγει, βλέπω τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς μας πεθαμένην γιὰ πάντα.

ΣΤΕΦ. Μὰ τί ἄλλο συνέβηκε;

ΑΝ. Ἐκεῖνο πὺ ἀληθινὰ πρέπει νὰ μᾶς τρο-

μάξῃ. Ὁ Παῦλος μᾶς μίσησε καί δὲ θέλει μήτε νὰ ἰδῇ, μήτε ν' ἀκούσῃ τὴν ἀλήθειαν. Μὰ αὐτὸ εἶναι πολὺ παραξένο καί ἀνεξήγητο. Δέν τολμῶ νὰ τὸ ἐξηγήσω.

ΣΤΕΦ. Εἶδ' ἐγὼ στὸ βάθος τῆς ψυχῆς του.

ΑΝ. Ἐσὺ;

ΣΤΕΦ. Ναί· μοῦ εἶπε τὴν ἀφορμὴν γιὰτὶ δὲ θέλει νὰ μὲ ξαναδῇ.

ΑΝ. Κ' ἐσὺ;... καί ἐσὺ;

ΣΤΕΦ. Δέν τὸν πίστεψα.

ΕΕΝ. Πρέπει νὰ τὸν πιστέψῃς ὡς πὺ νὰ ἰδῇ τὸ ἄδίκόν του σ' ὅλους μας.

ΣΤΕΦ. Θέλω νὰ τοῦ μιλήσω καί γιὰ ὅσα...

ΑΝ. Ὅχι ἀκόμη... καλύτερα νὰ φύγῃς.

ΣΤΑΦ. Φοβάμαι μήπως τὸ ἀπομάκρυσμά μου φέρῃ μεγαλύτερον κακόν.

ΑΝ. Τί λές;... σῶπα!

ΕΕΝ. Τί φοβερὸ πρόβλημα.

ΣΤΕΦ. Ἀλήθεια... Δέν ξέρε κανεὶς ποιὸ δρόμον ν' ἀκολουθήσῃ.

ΕΕΝ. Παντοῦ σκοτάδι καί ὁδὸς πούθεν.

ΑΝ. Ὅχι... θά περάσῃ τὸ σύννεφο.

ΕΕΝ. Ἴσως... μὰ θά μείνῃ γιὰ πάντα ὁ ἔσκιος του.

ΣΤΕΦ. Κάπου θ' ἀστράψῃ καί μιὰν ἀχτίδα ἔς ἀρπάξῃ τὸ μάτι μας τὴν ἀχτίδ' αὐτὴ γιὰ νὰ λευτερωθούμε ἀληθινὰ ἀπὸ τοὺς δισταγμούς. Ἐλπίζω νὰ καταπεισθῇ καί κείνος, ὅτι μεγάλωσε μὲ τὴ φαντασία του τὰ συνηθισμένα στή ζωὴ πράγματα.

ΕΕΝ. Πρέπει νὰ τελειώσῃ ἡ θυσία πὺ ἀρχίσαμε· ἀλλιῶς ὁ θολωμένος νοῦς θά τὰ ἰδῇ ὅλα πὺ σκοτεινὰ.

ΣΤΕΦ. Φτάσαμε στήν ἀρχὴν τοῦ τέλους.

ΕΕΝ. Ὁ ὑποταχτοῦμε στὸ νόμον τῆς ἀνάγκης, ὥστε πὺ ν' ἔρθῃ καί γιὰ μᾶς ἡ μεγάλη μέρα τοῦ λυτρωμοῦ. Σήμερα δέν εἵμαστε παρὰ στὸ πρὸ-μηνύμα της.

ΑΝ. Πόσο πόνο κλειούμε μέσα μας καί οἱ τρεῖς καί δέν τολμᾶμε νὰ τὸν φανερώσωμε.

ΣΤΕΦ. Γιατὶ φοβόμαστε τὸν ἑαυτὸν μας.

ΕΕΝ. Δέν εἵμαστε λεύτεροι μήτε νὰ πονέσωμε.

ΣΤΕΦ. Πὺς ρίζωσε μέσα μας ὁ δισταγμός γιὰ ὅλα! Ἀπὸ τὸ τίποτα γεννήθηκε γύρω μας ἡ ἐρημιά τοῦ παντοτεινοῦ θανάτου.

ΑΝ. Σῶπα!... μὴ μᾶς κἀνῃς νὰ καταλαβαίνουμε τὴν ἀλήθειαν. Δέν ξέρω πὺς μέσα σὰ λόγια σου ἀντικρύζω τοὺς πὺ ἀπόκρυφους στογασμούς μου.

ηθέλησα ν' ανέλθω επί τινος ἀμάξης τοῦ ἵπποσι-  
δηροδρόμου. Λέγω εἰς τὸν ὁδηγὸν δι' ὑψηλῆς φωνῆς  
ὅπως στῇ. Οὗτος δὲν ἤκουσε. Τότε φωνάζω, στῇθι,  
στῇθι. Οὗτος ὅμως ὁ πανάθλιος βλέπων με τρέ-  
χοντα μὲ ἐξέλαβεν ὡς παράφρονά (1), ἐμάστισε τοὺς  
ἵππους καὶ ἐξηφανίσθη, ἐγὼ δ' ὀλισθήσας ἐπεσον  
ἐπὶ τοῦ πηλώδους ἐδάφους, οὕτω δ' ἐβλάθησαν τὰ  
ἱμάτιά μου». Φαντάσου τὰ γέλια μας καὶ τὴν εὐ-  
θυμία μας. Μὰ τὸ πρᾶμα ὅμως ἔχει καὶ τὴν κακὴν  
τοῦ ὄψης. Γιατὶ μὰς βασανίζει ὅταν τύχει καὶ τοῦ  
ποῦμε καμμιά «βαρβαρήν» λέξη, ἢ τύχει καὶ βάλ-  
ουμε καμιά «χυδαίϊζουσαν» φράση στὶς ἐκθέσεις  
μας. Ὡ! νῆθελες αὐτὲς τὲς ἐκθέσεις. Τί Πλάτω-  
νες καὶ τί Ὀμηροὶ γινόμεστε οἱ ἄμειροι! Ψάχνουμε  
τ' ἀρχαῖα βιβλία, βρίσκουμε καμιά λέξη, σπάζ-  
ναι, ἀρχαῖα, βαθεῖα, τὴ βάνουμε, καὶ ὦ! τὸ πρό-  
σωπο τοῦ Γαρδίκου πῶς λάμπει ἀπὸ εὐχαρίστηση,  
καὶ ὁ κατὰλογος ἀπὸ καλοῦς βαθμούς. Καὶ ἅμα  
καμιά φορὰ «ἀσχομονοῦμεν» (κατὰ Γαρδίκαν, δη-  
λαδὴ βαρβαρίζομεν, λέμε κακῆς, πρόστυχες λέξεις)  
μὰς λείπει πῶς τὸ πρόσωπό μας ἐκείνη τὴ στιγμή  
ἀσχημίζει, πῶς οἱ μῦς τοῦ προσώπου μας δὲν ἔχουν  
τὴν «λαμπρὰν» ἐκφραση πού ἔχουν ὅταν διαβά-  
ζουμε Ὀμηρο.

Σ' τὰ γράφω λοιπὸν, Νουμᾶ μου, αὐτὰ γιὰ νὰ  
γελάσῃς, καὶ νὰ μάθῃς πῶς μέσα στὸ Ἀρσάκειο οἱ  
δημοτικιστρὲς δὲ λείπουν.

Ἀθήνα 20.12.1906.

Σὲ χαιρετῶ  
ΜΙΑ ΑΡΣΑΚΕΙΑΔΑ

## ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΑΝΤΡΕΑΔΗ

Ἀγαπητέ μου Νουμᾶ,

Πολὺ παραξένα μοῦ φάνηκαν ὅσα γράψατε στὸ  
περασμένο φύλλο σας γιὰ μένα καὶ γιὰ τὴν ἐρμη-  
νεῖα πού κάνω στὴν Ἀποκάλυψη, κ' ἐρχομαι νὰ  
σᾶς ἀπαντήσω μὲ λίγα λόγια.

Ἄ θὰ ξακολουθοῦμε βέβαια τὸν ἴδιον δρόμο πού  
τραβοῦμε ἀπὸ πολλὰ χρόνια, ὅχι μόνο τὴν Ἱερουσα-  
λήμ δὲ θὰ πάρομε στὰ 1927, ὅχι μόνο καὶ τὴν  
Ἀθήνα μας θὰ χάσουμε, μὰ καὶ τὴ γλώσσα ἀκόμη  
καὶ τὸν ἔθισμό μας εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ γλυ-  
τώσουμε.

Γιὰ κείνο πάλε πού λέτε πῶς στὸν εἰκοστὸ αἰῶ-  
να ὅλοι οἱ λαοὶ κοιτᾶζοντες νὰ φτειαζοῦνε στόλους  
καὶ στρατοὺς, εἶμαι σύμφωνος, καὶ γὰρ τὸ γράψα στὴν

ἐρμηνεία μου δύο φορές ὡς τώρα, καὶ πλατιά φερ-  
διά θὰ ἀναπτύξω κατόπι.

Ὅσο ὅμως γιὰ γερὲς συμμαχίες, πού λέτε, ἔχω  
ὅλως διυλοῦ ἀντίθετη γνώμη. Γερὲς συμμαχίες θὰ  
μπορέσουμε νὰ κάμουμε ἀπὸ κάμουμε πρῶτα τὴν  
Ἑλλάδα μας δυνατὴ καὶ μεγάλη. Ἀλλοιῶτα, μα-  
κριὰ πὸ κάθε συμμαχία. Εἴχαμε 3—5 ἀδελφὲς συγ-  
γενικὲς κ' ἔφτασε ὁ ὄχτρος στὴ Λαμία. ἂν εἴχαμε  
ἄλλες τόσες θάφτανε βέβαια στὴν Ἀθήνα, καὶ ἂν  
ὅλοι οἱ βασιλιάδες τῆς Ἑβρώπης εἶταν ὀνηλοὶ συγ-  
γενεῖς μας ὁ Ἑτέμ θὰ πήγαινε σίγουρα ἴσα μὲ  
τὸν κάθιο Μαλιά.

Λοιπὸν ἡ δική μου ἰδέα εἶναι, σύμφωνα μ' ἐ-  
κείνα πού ἐρμηνεύω, νὰ ἐλπίζουμε στὸ Θεὸ καὶ στὸν  
ἑαυτὸ μας, σύμφωνα καὶ μὲ τὴ γνώμη τῶν προγόνων  
μας, πού λέγανε αὖν Ἀθηνᾶ καὶ χεῖρα κινεῖ». Ὁ  
Θεὸς θὰ μὰς βοηθήσῃ πού θὰ μὰς βοηθήσῃ, μὰ  
καὶ μεῖς πρέπει νὰ βάλουμε ὅλα τὰ δυνατά μας.

Ἵστερα ἀμάγο καὶ σοφὸ καὶ προφήτην δὲ μὲ  
εἶπε ἡ Ἀκρόπολις, καὶ ἂν εἶπε κάτι τι, ξέρετε πο-  
λὺ καλὰ πῶς ἐγὼ ἀπὸ τέτοια δὲν ἐπιπάζομαι.

Ἐπειτα λέτε πῶς συζήτησέ με μένα δὲ χω-  
ραεῖ. Ἰσως. Μὰ ἀπὸ γίνεται ὅταν ἔχω ἀντικρὺ  
μου ἀνθρώπους πού δὲν καταλαβαίνουν, καὶ τότε γί-  
νομαι καὶ γὰρ γρανίτης μὲ τὸ δικαίό μου. Συζη-  
τούσαμε μιὰ φορὰ, θυμοῦμαι, στὰ γραφεῖά σας μὲ τὸ  
Μανώλη Τριανταφυλλίδη γιὰ τὰ δισεκατομμύρια  
πού χάνει τὸ ἑλληνικὸ ἔθνος. Τὸ βιβλίο μου δὲ θὰ  
τὸ εἶχε διαβάσει. Μόνος του καμμιά φορὰ δὲ σκέ-  
φτηκε γιὰ τὸ ζήτημα. Τοῦ ἔλεγα λοιπὸν πῶς ἡ  
Ἑλλάδα συγκριτικὰ μὲ ὅλα τὰ μικρὰ κράτη τῆς  
Ἑβρώπης μπορεῖ νὰ θρέψῃ κατὰ τὸν τόπο πού  
ἔχει 15 ἑκατομμύρια ἀνθρώπους, καὶ ἀπὸ τὸ μαρ-  
τυράει καὶ ὁ Μητσόπουλος, φτάνει ὁ λαὸς νὰ εἶναι  
μορφωμένος, καὶ μπορεῖ ἀπὸ τὸ πρᾶμα νὰ γίνῃ  
πολὺ ἐφκόλα μὲ τὴ δημοτικὴ. Σήμερα μὲ τὴν κα-  
θαρέβουσα ἡ Ἑλλάδα μῆτε 2 1/2 ἑκατομμύρια  
μπορεῖ νὰ θρέψῃ, πᾶσι νὰ πῇ μὲ τὴ δημοτικὴ θὰ  
θρέψῃ 12 1/2 ἑκατομμύρια παραπάνω. Πρὸς 400  
φράγκα ἂ λογαριάσουμε γιὰ τὸν καθένα ἐξ ὧν καὶ  
κέρδος, βρίσκουμε κάπου 5 δισεκατομμύρια. Τὰ δι-  
πλάσια χάνει ὁ διπλάσιος Ἑλληνισμὸς τοῦ ἐξωτε-  
ρικοῦ κ' ἔτσι χάνουμε 15 δισεκατομμύρια, ἔξω ἀπὸ  
τὴν ἠθικὴ μας ζημίαν. Ὁ Τριανταφυλλίδης ξακο-  
λουθοῦσε καὶ πάλι τὰ δικά του — «Μπορεῖς νὰ τ'  
ἀποδείξῃς;» Τότε εἶναι πού τοῦ εἶπα καὶ γὰρ: Μπο-  
ρεῖς ἐσύ ν' ἀποδείξῃς τὸ ἐναντίον;

Τὴν ἐρμηνεία πού κάνω τώρα στὴν Ἀποκάλυψη  
τὴ γράφω ἀπὸ πεποίθητη, ἔχοντας τὴν ἰδίαν πῶς θὰ  
ὠφελήσῃ τὸ ἔθνος μας καὶ μὲ τὸ παραπάνω. Ὅσοι  
διαβάσανε τὸ πρῶτο βιβλίο μου «ἡ Γλῶσσα μας»,  
ὅπως ὁ Δάσκαλός μας Ψυχάρης, ξέρουνε πῶς ἐγὼ  
γράφω μὲ λογικὴ, κ' ἔτσι ἀντὶς νὰ παραξενεύονται  
μὲ ἀπὸ τὴ μελέτη μου, ἂς γυρέψουν καλύτερα νὰ  
τὴ διαβάσουν πρῶτα.

Ἀθήνα 18.12.1906.

Δικὸς σας  
ΧΑΡΑΛ. ΑΝΤΡΕΑΔΗΣ

## ΓΙΑ ΤΟ ΑΡΦΑΒΗΤΑΡΙ

Φίλε «Νουμᾶ».

Ἄμα ἄρχισες νὰ περνᾷς στὸ φύλλο τὸ βραβε-  
μένο Ἀρφαβητάρι τοῦ «Νουμᾶ» κ' ἔγραψε ὁ φίλος  
ἐκεῖνος ἀπὸ τὴν Καλκούτα τόσο ὁμορφα λόγια γι'  
αὐτὸ, ἔλεγα στοὺς πατριῶτες μας ἐδῶ ὅτι πολὺ δίκαιο  
εἶχε κείνη ἡ κυρὰ νὰ ζητᾷ γιὰ τὸ παιδί της ἰξένα  
ἀρφαβητάρια καὶ ὄχι κλασσικοελληνικά. Πόσο ὁμορ-  
φα καὶ πόσο ἁπλὰ εἶναι τὰ Γαλλικὰ ἀρφαβητάρια  
μὲ τὰ ὁποῖα μαθαίνουν τὰ πρῶτα γράμματα ἐδῶ οἱ  
πρὶν ὀπῆκοι τῆς Ranelagh.

Χάρηκα πολὺ πού ὁ Καλκούτιανὸς πρότεινε νὰ  
νοιχτεῖ κατὰλογος στὶς στήλες τοῦ «Νουμᾶ» γιὰ νὰ  
τυπωθεῖ τὸ Ἀρφαβητάρι, καὶ τώρα σὰν εἶδα στὸν  
ἀριθ. 212 πῶς ὁ Ἑρμηνεύς σὲ συμβουλεύει νὰ βάλεις  
τὴ δουλειὰ μπροστὰ, προσφέροντας καὶ λόγου του  
δύο λίρες, σοῦ στέλνω κ' ἐγὼ πενήντα φράγκα συν-  
τρομὴ νὰ τυπωθεῖ τὸ Ἀρφαβητάρι. Ὅταν μὲ τὸ κα-  
λὸ τυπωθεῖ τὸ βιβλίο σὲ παρακαλῶ νὰ μοῦ στείλεις  
ἕνα ἀντίτυπο γιὰ νὰ μάθω τὴ γλώσσα τῆς ἀλή-  
θειας στὴ Μυσταμαλγεσίτσα μου κόρη Μυριέλλαν, σὰ  
θὰ μου μεγαλώσει.

Μαδαγασκάρη 22.11.1906.

ΛΑΒΑΣΑΝΙΚΑ

Σημ. τοῦ «Νουμᾶ». Ἰσχυρὴ τώρα ἔχουμε στὰ χεῖράς  
μας γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ 100 Φρ. (τὰ 50 εἶναι τοῦ Ἑρμο-  
ν) καὶ ἄλλες 10 δρ. πού μὰς ἔστειλε ὁ φίλος Δουδ. Ὡς. Οἱ  
ἄλλοι πού πρόκειται νὰ δώσουν εἶναι σημειωμένοι στὰ ὅ,τι  
θέλετε τοῦ 215 φύλλου. Ὅταν λοιπὸν ἀπαρτιστεῖ τὸ τύ-  
πωμα τοῦ βιβλίου, τὰ χρήματα αὐτὰ θὰν τὰ δώσουμε σ' ὁ-  
ποιον μὰς τὰ ζητήσει.

ΕΕΝ. Ὅλοι δεμένοι στὸ φόβο· τρομάζουμε ὁ ἕνας  
τὸν ἄλλο· κανένας δὲν ἔχει πιά τὴ δύναμη νὰ σπᾷσῃ  
τὴν ἀθώρητη ἀλυσίδα, πού σφίγγει τὴν ψυχὴ μας.  
Κι ὁ λυτρωτής; θὰ φοβηθῇ τάχα νῆρθη καὶ κείνος;  
ΣΤΕΦ. Εἴναι!... τί κλεῖς μέσα στὸ νοῦ σου;

ΕΕΝ. Ὡ! φίλε μου... πονάει τόσο ἡ καρδιά μου!

ΑΝ. Μὰ δὲ θέλω ἐγὼ νὰ πονέσῃς ἄλλο! Δὲν  
ἐφταίξῃς τίποτα ἐσύ, κανεῖς σας, κανεῖς μας. Κι  
ἂν ὁ πατέρας σου ἀπὸ μιὰ ἀλλόκοτη ἰδέαν τοῦ θέ-  
λει νὰ παραδώσῃ στὴν παντοτεινὴ λύπη τρεῖς ἀ-  
θώους, θέλω καὶ ἐγὼ νὰ τὸν ἐμποδίσω.

ΕΕΝ. Μητέρα, πρόσζε.

ΑΝ. Ναί, ναί! δὲν ἔπρεπε νὰ τὸν ἀφίσουμε νὰ  
πιστέψῃ τόσο πολὺ στὸ γέλασμα τοῦ ἑαυτοῦ του.

ΣΤΕΦ. Μὰ οὔτε καὶ αὐτὸς φταίει. Ἀπὸ ὅσα μοῦ  
εἶπεν, ἐνοίωσα ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ πῶς δυστυχισμένος.

ΑΝ. Τὸ θέλει νὰ εἶναι.

ΣΤΕΦ. Ὅχι. Δὲν ἔχει τὴ δύναμη νὰ νικήσῃ  
τὴν ἀδυναμία του.

ΕΕΝ. Καὶ δὲν μπορεῖ κανεῖς μας νὰ τόνε βγά-  
λῃ ἀπὸ τὴν κρίσιμη στιγμή.

ΑΝ. Θὰ προσπαθῇ καὶ ἄλλη μιὰ φορὰ. Ἰσως  
εἶμαι τώρα πῶς δυνατὴ ἀπ' αὐτόν....

ΣΤΕΦ. Εἴναι, μὴ μ' ἀφίσῃς μονάχον κ' ἐσύ.

ΕΕΝ. Ὡ! δὲ βιστῶ ἄλλο! μὲ κούρασε ὁ πό-  
νος. Ἐξῆσα παραπολὺ μέσα σὲ λίγες ὥρες.

ΣΤΕΦ. Θὰ ξαναγυρίσουμε στὴν ἡσυχία καὶ ὁμορ-  
φη ζωὴ μας.

ΕΕΝ. Τώρα πιά ὄχι! Ἐπειδὴ δὲν εἶμαστε μό-  
νοι· ὁ πόνος δὲ γεννιέται πιά ἀπὸ τὴν ἀγάπη μας.  
Τὸ καταλαβαίνω καλὰ κ' ἐγὼ τώρα ποῖα κατάρ-  
μας βαραίνει· ναί! ὁ ἴσκιος, πού φοβίζει τὸν πατέρα  
μου καὶ δὲν τὸν ἄφινε νῆρθη κοντὰ μας, θὰ χω-  
ρίξῃ κ' ἐμὰς ἀποδοῦ καὶ πέρα.

ΣΤΕΦ. Ὅχι! θὰ τόνε διώξῃ τὸν ἴσκιον αὐτόν  
ἡ ἀγάπη μας.

ΕΕΝ. Δὲν τὸ ἐλπίζω. Θελήσαμε νὰ φανοῦμε  
πῶς δυνατοὶ ἀπ' ὅλους, μὰ νικηθήκαμε ἀπὸ τὴν ἀν-  
θρώπινη μοῖρα. Τὸ βλέπω καθαρά, Στέφανε, ὅτι δὲν  
μπορεῖ κανένας νὰ δριζῇ τὸν ἑαυτὸ του καὶ νὰ κυ-  
βερνήῃ μονάχος του τὴν ὑπαρξή του.

ΣΤΕΦ. Ὅχι, Εἴναι, μὴν τὸ λὲς ἐσύ αὐτό. Ἐσύ  
πού δι' ἐθέλησες ποτὲ νὰ σκληρωθῇ ἡ ψυχὴ σου ἀπὸ  
τίποτα. Ἐμεῖς οἱ δύο ἐνωμένοι στὴν ὁμορφή ἀγάπη  
μας, ἂς τραβήξουμε τὸ δρόμο πού θέλαμε νὰ πάρομε  
καὶ θὰ θελήσουμε.

ΕΕΝ. Δὲν εἶμαι πιά λεύτερη! Δὲ μ' ἀφίσουν.

ΣΤΕΦ. Μὴν προσπαθῇς νὰ τὸ πιστέψῃς ἄθε-

λά σου.

ΕΕΝ. Μὰ δὲν ἔκουσες λοιπὸν, δὲν εἶδες τί γί-  
νεται ἐδῶ μέσα, γύρω μας, ἔξω, παντοῦ; Δὲν τὸ  
νοιώθεις ὅτι ἐν-ἐν σωριάζονται ἀπὸ πᾶνθὲς μας τὰ  
σύμμετρα τῆς συμφορᾶς;

ΣΤΕΦ. Σὲ κυριέψῃ κ' ἐμένα ὁ ἄδικος φόβος τοῦ  
πατέρα σου.

ΕΕΝ. Τοῦ πατέρα μου, εἶπες;... Δὲν ἔκουσες  
τὰ λόγια του; δὲν εἶδες τὸ ἄχαρτο ἀλλαγμὰ του;  
Δὲν τὸ ξέρεις, ὅτι καὶ ὁ Νικήτας ἦρθε νὰ τοῦ δυνα-  
μώσῃ τὴν ἄδικη ἀπόφασίν του; Δὲ βλέπεις, ὅτι πα-  
τέρας, Νικήτας, Ζωὴ, κόσμος ὁλόκληρος ἐνός σ' ἐμὰς  
στήσανε γύρω μας τρομερὸν ἀγῶνα γιὰ νὰ θανατώ-  
σουν τὴν ὁμορφίαν τῆς χαρᾶς μας, τῆς γαλήνης μας,  
τὴν ὑπαρξή μας τὴν ἰδίαν;

ΣΤΕΦ. Εἴναι! Εἴναι! δὲν εἶναι ἀλήθεια αὐτὰ  
πού λὲς. Κανένας δὲν εἶναι γύρω μας τόσο κακός!

ΕΕΝ. Κανένας... Μὰ ὅλοι μὲ τρομάζουν· ὅλοι  
μὲ κάνουν νὰ πονῶ καὶ νὰ φοβάμαι τὴ ζωὴ. Τί  
γίνεται μέσα μου, γύρω μου κ' ἐγὼ δὲ μπορῶ νὰ  
τὸ ξηγήσω. Νοιώθω μονάχα κάτι πού μὲ τραβάει  
ἀπὸ τὴ λεύτερη ζωὴ μου καὶ μ' ἀναγκάζει νὰ ζη-  
τήσω τὴ λύτρωσίν μου ἀπὸ τὴ δύναμή του. Στὸ ἄ-  
χαρτο ξύπνημα τῆς μητέρας μου βλέπω τὸ σπαραγ-

μό της απελπισίας. Στα λόγια του πατέρα μου βρίσκω την αδικία. Στις αστόχαστες διηγήσεις της ζωής αντικρύζω τη σκληρότητα του ανθρώπου. Σ' ό,τι ακούσα να κρυφολένε γύρω μου άλλοι, αμέτρητα στόματα, ξανοίγω τη μοίρα που βαθαίνει άπάνω μου. Με την αγάπη μας νοιώθω τον πόνο να ριζώνεται βαθιά μέσα μου.

ΣΤΕΦ. Είναι! πιστέψτε στον έαυτό σου.

ΕΕΝ. Δεν είμαι πια ό,τι ήμουν. Έχασα τη γαλήνη της ψυχής μου από κάποιαν άγνωστη για μένα άφορμή. Την παιδικτική μου άθωότητα μου την έκλεψαν οι κακοί και στη θέση της μου άφισαν την ύποψία για όλα, το δισταγμό στον έαυτό μου. Σου φανερώνω, Στέφανε, τώρα όλη την καρδιά μου και την πιο απόκρυφη σκέψη μου... Μου είναι βάρος η ζωή.

ΣΤΕΦ. Είναι! άρχισε να σβύνη η αγάπη σου.

ΕΕΝ. Όχι! δυναμώνεται περισσότερο τώρα γι' αυτό και φοβάται να μείνη εδώ. Θέλει ν' άνεβή ψηλότερα, κάπου άλλου, όπου να μη μπορή κανένας να την άγγιξη με την άσχημη ματιά του, να τη μόλεψη με το χνώτο της κατηγορίας του· μήτε κάθε ξένος για μένα άνθρωπος, μήτε...

ΣΤΕΦ. Μήτε;

ΕΕΝ....Κι' ό πατέρας μου!

ΣΤΕΦ. Ω! Ζητάς λοιπόν τον παντοτεινό χωρισμό μας.

ΕΕΝ. Όχι! ό πατέρας μου σε διώχνει από κοντά μου, μα εγώ θέλω να μείνης για πάντα σιμά μου.

ΣΤΕΦ. Κι όμως η αγάπη μας σε κάνει να πονάς να φοβάσαι τη ζωή.

ΕΕΝ. Θα φύγη ό φόβος άμα γίνουμε δλότελα λεύτεροι· όταν κανένας δε θα μπορή να βρεθή άνάμεσό μας για να μάς κάμη να νοιώσουμε τη βάρβαρη ανθρώπινη δύναμη.

ΣΤΕΦ. Είναι! τί θέλεις να πής;

ΕΕΝ. Αυτό που κλείς μέσα στο νοῦ σου τώρα και σε κάνει να φοβάσαι παράλογα.

ΣΤΕΦ. Διότι το θάνατο από την ψυχή σου!

ΕΕΝ. Στέφανε! σ' αγάπησα όσο αγάπησε ό πατέρας σου τη μητέρα μου!

ΣΤΕΦ. Σώπα!

ΕΕΝ. Και τώρα νοιώθω, γιατί η πονεμένη τους αγάπη δεν έβυσε ποτέ. Ό πατέρας σου είχε τη δύναμη να τη φέρη στο αντίπερα της ζωής.

ΣΤΕΦ. Δεν είσ' εσύ κόρη του!

ΕΕΝ. Είμαι τό αντιφύγισμα της ψυχής του!

ΣΤΕΦ. Ω! τη μοίρα μας τη γέννησε ό θάνατος!

ΕΕΝ. Ό λυτρωτής μας....

ΠΑΥΛ. Άκόμη;

ΣΤΕΦ. Ναι.

ΕΕΝ. Πατέρα, έπρεπε να μιλήσω για τελευταία φορά με τό Στέφανο.

ΠΑΥΛ. Δεν παραξενεύουμαι γι' αυτό· άφού εγώ δεν είμαι πια τίποτα, έσείς με τό δικιο σας καταφρονάτε κάθε μου θέληση.

ΕΕΝ. Δε διστάζω να σου τό πώ, πατέρα, ότι η στιγμή τούτη είναι τόσο ιερή, που δεν κάνει να την προσβάλης με καμιά κατηγορία σου!

ΠΑΥΛ. Τά ίδια μου είπες μέσα και η μητέρα σου. Τά βρίσκετε κ' οι δυό σας τόσο φυσικά, τόσο προεπούμενα! Ναι· δε διστάζετε τώρα ν' άντιστάκεστε στη θέλησή μου, επειδή με κάματε να μην έχω καθόλου τέτοια... Μά όχι! Ξαναβρίσκω τον έαυτό μου και καταλαβαίνω τώρα, ότι μπορώ να θελήσω κ' εγώ... Σωστά τό είπες, ότι μιλήσατε για τελευταία φορά, επειδή άποδώ και πέρα θα μιλήσω εγώ όπως θέλω κι όπως πρέπει.

ΕΕΝ. Πάντα την περίμενα τη στιγμή αυτή, γιατί πάντα είχα τάπόκρυφο προαίσθημα ότι θα τέλειωνεν εδώ η ιστορία μου. Ήμουνα προειδοποιηνη για όλα.

ΠΑΥΛ. Τόσο τό χειρότερο, άφού τόξερεις και τό θέλησες.

ΣΤΕΦ. Μά δε νοιώθεις πόσο τρομερό είναι αυτό που λεί!

ΕΕΝ. Όχι, Στέφανε· δεν είναι τρομερό για μένα· μα δεν πρέπει μήτε και για σένα να είναι.

ΠΑΥΛ. Έσύ να σωπαίνης!.. Άρκετά!.. Και τώρα φύγε άποδώ... Φύγε!

ΣΤΕΦ. Άρχισε ό παντοτεινός χωρισμός.

ΠΑΥΛ. Ναι· αυτό τό θέλω εγώ τώρα... Τί με θωρείς έτσι;... Επί τέλους! Ξαλαφρόνουμε! θα Ξαλαφρωθώ με τον καιρό κι από τό βάρος, που θα

ρίξη άπάνω μου ό κόσμος εξαιτίας σας. Πήγαине τώρα κ' εσύ τό δρόμο, που θα σου χαράξη η μοίρα σου... Έγώ Ξαναβρίσκω τον έδικό μου και δε θα έμποδίσω πια τό διάβα μου ό έσκιος του πατέρα σου· μήτε τό δικό σου τό πέρασμα. Με Ξαναδέχεται τό σπίτι μου καθώς και πρώτα, δίχως τον παντοτεινό τρόπο της συμφοράς.

ΣΤΕΦ. Δεν είδες, δεν ένοιωσες λοιπόν τί άρχίζει να γίνεται εδώ μέσα;

ΠΑΥΛ. Έκείνο που θέλω εγώ! Ό φόβος μου ήρθε τώρα σ' εμένα. Μά αυτό μου είναι αδιάφορο. Η γυναίκα μου, η κόρη μου θα συνθησούν και τον έδικό μου έσκιο και δε θα με νομίζουν πια ξένο. Δε θα μ' αναγκάζουν άλλο να μισώ τον έαυτό μου, γιατί τους είχ' αγαπήσει τόσο πολύ. Θα νοιώθω τώρα, ότι είναι δλότελα δικό μου, ότι είμαι δικός τους και δε θα μάς χωρίση πια τίποτα.

ΣΤΕΦ. Άμποτε να γίνη έτσι... Μά πρόφτασε, όσο είναι καιρός, να ιδής την αλήθεια.

ΠΑΥΛ. Τώρα να φύγης κ' εσύ... για να μείνω κ' εγώ πια λεύτερος από σένα, από τους φοβερismούς του Νικήτα, από τον κόσμο!

ΣΤΕΦ. Τέλειωσαν όλα!

ΠΑΥΛ. Δε σε χωράει άλλο τό σπίτι μου... Φύγε!

ΣΤΕΦ. Δε σου τό λέω μήτε για να σε φοβίσω, μήτε από κακία· μα η στιγμή αυτή, η τελευταία που βρίσκουμαι μέσα στο σπίτι σου, μοιάζει τόσο με τη στιγμή που πρωτομπήκα εδώ! Νοιώθω και πάλι να περνά δίπλα μου η κρύα πνοή του θανάτου!

ΠΑΥΛ. Φύγε!... Έφυγε;... Τί παράξενος στοχασμός... Μά όχι!... Με κυρίεψε τόσο πολύ ό φόβος που να με κάνη τό καθετί να τρομάζω;... Γιατί αυτός ό άλλόκοτος φόβος; Τί περίεργο συναίσθημα!... Στέφανε!... Μά όχι! όχι! δε θέλω να τον Ξαναδώ!... Κι όμως μου φαίνονται όλα γύρω μου σάν να σημαίνουν κάτι τρομερό. Με κλεί μέσα στην άγκαλιά της ή αληθινή έρημιά... Στέφανε!.. Είναι!.. Ω! δε θα βρώ ποτέ την ήσυχία μου! Δεν ξέρω πια τί θέλω και τί με φοβίζει... Άννα!... Μά κανείς δεν είναι πια κοντά μου;! Μ' άφισαν όλοι· κ' είμαι μόνος! μόνος!.....

ΖΩΗ. Κύριε Παύλο!

ΠΑΥΛ. Ποιός με φωνάζει;

ΖΩΗ. Έγώ κι ό πατέρας μου.

ΠΑΥΛ. Τί θέλετ' έσείς εδώ;

ΝΙΚ. Φίλε μου...

ΠΑΥΛ. Δε σας φτάνει, ότι τον έδιωξα; Τί άλλο θα μου ζητήσετε;

ΖΩΗ. Έρχόμαστε με τό σκοπό να διορθώσουμε τάδικο που έκαμε ό πατέρας μου.

ΠΑΥΛ. Ήρθατε να παίξετε άκόμα με τη λύπη μου, ό φόβο μου, τη ντροπή μου;

ΝΙΚ. Όχι! η κόρη μου τό θέλησε να ξεχαστούν τά όσα σου είπα.

ΠΑΥΛ. Πολύ άργά, πολύ άργά. Έκαμα ό,τι μου ζήτησες. Άφίστε με ήσυχο τώρα.

ΖΩΗ. Άκούστε μας· είναι καιρός άκόμη να διορθωθούν όλα. Μη διώχνετε τό Στέφανο άποδώ μέσα.

ΠΑΥΛ. Είναι δικός σου πια· ό πατέρας σου θα μπορέση να κρατήση τον όρκο του.

ΖΩΗ. Κύριε Παύλο· προσέξτε σ' αυτά που θα σας πώ: Μπορεί ό πατέρας μου να έδωσε όποιον όρκο ήθελε· εγώ δεν είμαι καθόλου ύποχρεωμένη να τον κρατήσω.

ΠΑΥΛ. Έχεις εσύ τέτοια θέληση;

ΖΩΗ. Ναι... ό Στέφανος γεννήθηκε για την Είναι κι όχι για μένα. Όσο κι αν είμαι άνίδη, όσο κι αν δεν έβλεπα ποτέ μου τό καθετί σ' όλο τό βάθος του, μπορώ όμως να νοιώσω, ότι κείνο, που ήρίστηκε από τη φύση να γίνη έτσι, είναι και τό σωστό. Έχω τη δύναμη ν' άντισταθώ σε κάθε άνθρωπο, μα όχι και στη φύση. Για τούτο δεν ύπακούω και στη θέληση του πατέρα μου, παρά σέβουμαι τό φυσικό νόμο που έφερε τό Στέφανο άντίκρου στην Είναι.

ΠΑΥΛ. Μά ό πατέρας σου θα τό φωνάξη, ότι ό πατέρας του Στέφανου αγαπούσε τη γυναίκα μου και τον αγαπούσε και κείνη!

ΖΩΗ. Παλιά ιστορία που την άναστήσατ' έσείς για να υπερασπίσετε μ' αυτή τον έγωισμό σας.

ΝΙΚ. Κι όμως την κρυφολέει κι ό κόσμος.

ΖΩΗ. Τόσο τό καλύτερο. Έπειδή θα ιδή αυτός ό κόσμος σας, ότι έτσι τά είχαν ήρίσει η φύση ή ίδια. Δεν πήρε ό πατέρας τη μάνα, θα πάρη ό γιος την κόρη.

ΠΑΥΛ. Μά αυτό είναι που με φοβίζει.

ΖΩΗ. Έπρεπε να σας φοβίση περισσότερο η άντιστάσή σας σ' αυτό που θέλει η φύση. Βυθισμένοι μέσα στο σκοτάδι τό νοῦ σας, που τον κυβερνάει ό φόβος μην άγγίξετε τίποτες άπ' όσα σας άφισαν κληρονομιά άλλοι πιο τυφλοί από σας, δεν έχετε τη δύναμη ν' άντικρύσετε και τό φώς που λάμπει παραπέρα σας. Έέρετε μονάχα να ζητάτε τυφλήν ύπακουή στη θέλησή σας, χωρίς να συλλογίζεστε αν αυτό είναι και τό σωστό, αν έχετε κι από τη φύση τό δικαίωμα να βυθίζεστε κι άλλους στο σκοτάδι σας.

ΠΑΥΛ. Μά γιατί να μη μου μιλήση έτσι κ' η Είναι;

ΖΩΗ. Γιατί σας αγαπούσε παραπολύ και δεν ήθελε να σας πικράνη βαθιά με τό να σας δείξη πόσο άδικος γίνεστε σ' αυτή.

ΠΑΥΛ. Άδικος;... πάντα η λέξη τούτη θα κουδουνίζει μέσα μέσα στ' αυτιά μου;.. Μά τώρα φτάνει κι ως στην ψυχή μου.

ΖΩΗ. Έπειδή άρχίζετε να βλέπετε την αλήθεια.

ΠΑΥΛ. Ναι· κάτι κινούργιο νοιώθω μέσα μου. Τό σύννεφο φεύγει από μπροστά μου και βλέπω καθαρά... Νικήτα τά λόγια που μου είπες για τό Στέφανο και την Είναι;....

ΝΙΚ. Λησμονήσε τα, σε παρακαλώ.

ΠΑΥΛ. Δεν είταν αληθινά;

ΖΩΗ. Όχι!

ΠΑΥΛ. Μά τό φωνάζουν όλοι!

ΖΩΗ. Όλοι δεν ξέρουν την αλήθεια καθώς εγώ, που την άκουσα από τό ίδιο τό στόμα της Είναι. Η αγάπη της με τό Στέφανο ποτέ δεν έχασε την όμορφιά του όνειρου, όπως συνεθίζει να λέη η ίδια η Είναι.

ΠΑΥΛ. Κ' εσύ, Νικήτα, τό πιστεύεις τώρα;

ΝΙΚ. Ναι· μονάχα οι άγνές ψυχές σάν των παιδιών μας μπορούνε να βλέπουν καθαρά την όμορφιά που κλειδών κ' οι άλλοι μέσα τους. Έμείς οι τρικυμισμένοι της ζωής είμαστε κ' οι καταραμένοι της μοίρας, που πάντα θέλουμε να τά βλέπουμε όλα θολά κι από την άσχημή τους όψη. Όσο δυνατοί κι αν είμαστε στο δύσκολο ταξίδι της ζωής, έρχονται στιγμές που μάς χρειάζονται τέτοιοι άνίδεοι από κακία όδηγοί για να μάς δείχνουν και την όμορφιά της αγάπης, τό φέγγος της καλοσύνης. Άν τρομάζουμε την ώρα που δε θέλουμε ν' άντιστάκεται κανένας στη γνώμη μας, έρχεται και στιγμή που τρομάζουμε περισσότερο με τό ν' άκούμε κάποια μυστική φωνή να μάς λέη, ότι η θέλησή μας δεν είναι δικαιοσύνη!

ΠΑΥΛ. Τί είν' αυτό, που με κάνει να τρομάζω από τά λόγια σας;

ΖΩΗ. Τό άδικο που θέλατε να κάμετε στο Στέφανο και στην Είναι· η άντίστασή σας στο φυσικό νόμο.

ΠΑΥΛ. Τό νοιώθω τώρα· ναι· έχετε δικιο· είχαν όλοι εδώ μέσα δικιο· είμουνα ένας τρομερός έγωιστής, ένας άδικος κατηγορητής.

ΝΙΚ. Όπως κ' εγώ.

ΖΩΗ. Μά τώρα ως άστράψη στο νοῦ σας τό φώς της δικαιοσύνης.

ΠΑΥΛ. Άννα! Άννα!... τρέξε γλήγορα εδώ...

Άννα!...Θέλω εσύ ν' άκούσης πρώτη τό μετανοωμένο άνθρωπο, εσύ η περισσότερο άδικημένη γυναίκα μου!... Άννα!...

ΑΝΝΑ. Τί είναι; τί είναι;

ΠΑΥΛ. Άννα! μπαίνει για πάντα η χαρά κ' η γαλήνη στο σπίτι μας! Ξαναγίνουμαι δικός σας κ' είσαστε για πάντα δικό μου. Δε μάς χωρίζει τίποτα πια!...Τά λησμονήσα όλα!...Λησμονήστε τα κ' έσείς.

ΑΝΝΑ. Παύλο!

ΠΑΥΛ. Ξαναγυρίζω στον αληθινό έαυτό μου!

ΑΝ. Δίκαιε Θεέ!...Κ' η Είναι; τό ξέρει κ' η Είναι;

ΠΑΥΛ. Πήγαине να της τό πής εσύ και φέρε τη μαζί σου να πίση στην άγκαλιά μου...

ΑΝ. 'Ω τρισευτυχισμένη μέρα !...  
 Π. Σ' εμένα θά τ' αχρωστώμε όλα, παιδί μου.  
 ΖΩΗ. 'Οχι! διώχνω μονάχα τή λύπη που σ' ας έφερν ο πατέρας μου.  
 ΝΙΚ. 'Η χαρά μου είναι μεγαλύτερη από τή δική σας, επειδή σήμερα πρωτοείδα τή δυνατή ψυχή της.  
 ΠΑΥΛ. Μου ξαναφέρνει τή χαρά.  
 Η ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΑΝΝΑΣ. 'Α!  
 ΠΑΥΛ. Τι είν' αυτό;  
 ΖΩΗ. Πατέρα !...  
 ΝΙΚ. Παύλο !...  
 ΠΑΥΛ. Παχύνω δλος.  
 ΑΝΝΑ. 'Η Ειρήνη !...  
 ΠΑΥΛ. 'Ανα !...  
 ΑΝ. 'Η Ειρήνη !... μέσα στην κόμαρά της, φαρμακωμένη !...  
 ΠΑΥΛ. 'Οχι !  
 ΑΝ. 'Ελα γλήγορα...  
 ΖΩΗ. Πατέρα, φοβάμαι ότι ήρθαμε πολύ άργά. Δυστυχία...  
 ΝΙΚ. Δέ φταίω εγώ...  
 ΖΩΗ. Είτανε γραφτό... 'Α ! γιατί να μ' ηνοιώσω καλά τ' α λόγια της προτήτερα.  
 ΝΙΚ. Δέν πιστεύω να είναι τίποτα σοβαρό.  
 ΖΩΗ. Τώρα τ' α θυμάμαι όλα καλά και φοβάμαι. Πατέρα ήρθαμε πολύ άργά.  
 ΝΙΚ. 'Οχι ! όχι !... δέ μου αξίζει τέτοια τιμωρία, επειδή θέλησα να κάρω κείνο που νόμιζα ότι είναι και σωστό.  
 ΖΩΗ. 'Ολα θ' ακολουθήσουν τ' α δρόμο, που τους όρισε ή φύση.  
 ΝΙΚ. Κ' εμείς τί έχουμε να κάνουμε εδώ;  
 ΖΩΗ. Είμαστε τ' α δργανά της.  
 ΝΙΚ. Σώπα, έρχονται.  
 ΠΑΥΛ. Παιδί μου...  
 ΑΝ. Γιατί μ' ας τ' ακαμες αυτό;  
 Ε. 'Εδώ στο φως, στον άέρα... όλοι κοντά μου.  
 ΖΩΗ. Ειρήνη μου !  
 ΑΝ. Τρέξτε γλήγορα για γιατρό.  
 ΖΩΗ. Πήγαινε έσύ, πατέρα.  
 ΠΑΥΛ. Ναί, τρέξε σε παρακαλώ, φίλε μου.  
 'Εγώ δέν έχω δύναμη να κινηθώ.  
 ΝΙΚ. Πήγαινε...  
 ΕΕΝ. Νά καθίσω.  
 ΠΑΥΛ. Παιδί μου, Ειρήνη μου... τώρα που ήρθαν όλα και πάλι στο φυσικό τους δρόμο.  
 ΕΕΝ. Δέ με χωράςτε άλλο ο κόσμος... Θέλησα να λυτρωθώ πιά... Νά βρω τή χαμένη γαλήνη μου... Κανείς σας να μ' η λυπηθ'... 'Οτι έκαμα τ' α έκαμα ύστερ' από μεγάλη σκέψη... Αυτό είταν τ' α πιο σωστό. 'Επρεπε να φέρω τή γιατρεία στη βαθεία πληγή που έχω μέσα μου.  
 ΠΑΥΛ. Πώς ; ! τί λές ;  
 ΕΕΝ. Μ' η φοβάσαι, πατέρα, για τίποτα κακό. 'Η κόρη σου είναι πάντα ή άγνη παρθένα που τόσο τήν αγαπούσες.  
 ΠΑΥΛ. 'Οχι! δέ βανει τέτοιο κακό ο νοός μου.  
 ΕΕΝ. Τόσο τ' α καλύτερο. Μου τ' α είχες είπει, ότι δέν ήμουνα πλασμένη για τήν άληθινή ζωή. Με τραβούσε τ' α πόμακρο όνειρο, τ' α φως που δέ μπορεί να λάμψη εδώ κάτω. Τώρα θαρω πως ξαναγεννιέμαι... Δέ θά με φοβίσω πιά ο κόσμος... τ' α λόγια του δέ θά τ' ακούσω πιά για να μ' η ξεσκίζουν τήν καρδιά. Βρίσκω τήν αγαπημένη τή μοναξιά μου.  
 ΑΝ. Σώπα ! σώπα !...  
 ΕΕΝ. Κανείς σας να μ' η κλάψω... Νά βλέπω μπροστά μου υ γελωστό τ' α πρόσωπό σας. 'Αντικρύζω τή απολύτρωσή μου από καθετί που μου βάραινε τήν ψυχή.  
 ΠΑΥΛ. 'Ω !... είμαι καταραμένος.  
 ΕΕΝ. Ζήτε όλοι τώρα μέσα στην ψυχή μου χωρίς να μπορ' η κανένας να μ' η πάρη τ' α μορφο αντίφάγγισμα τ' ας άγάπης σας... 'Ετσι σ' α νοιώθω τή στιγμή τούτη γεμάτους τόση καλοσύνη, που να σιγώ τή μεγαλύτερή μου ευτυχία.  
 ΖΩΗ. Ειρήνη μου γιατί να βιαστής τόσο;  
 ΕΕΝ. Είταν καιρός πιά. 'Ο λυτρωτής ήρθε στην ώρα του. Δέν τόν έκραξα εγώ... ήρθε μόνος του.  
 ΖΩΗ. Τή στιγμή που όλα άρχίζανε να προμηνούν τ' α γλυκοχά... τ' ας ευτυχίας σου !  
 ΕΕΝ. Κοίταζε πως σβύνει εκεί άπάνω στα φύλλα κ' ή στερνή άχτίδα του ήλιου που βασίλεψε,

ΖΩΗ. 'Ωμέ !  
 ΑΝ. Κι αυτός ο γιατρός δέ φάνηκε ακόμα !  
 Π. 'Ο πεθαμένος ! ο πεθαμένος με ξεδικιέται !  
 ΕΕΝ. Πατέρα! θά ξαναβρής τήν άγάπη σου για τή μητέρα τήν άγάπη σου, που τίποτα πιά δέ θά τή φοβέριση.  
 Π. Βρίσκω τ' αληθινό μίτος για τόν έαυτό μου.  
 ΕΕΝ. 'Οχι! δέν έφταιξες σε τίποτα... Πνίγουμε, καίγουμε...  
 ΑΝ. Ειρήνη μου !  
 ΖΩΗ. 'Ω ! γιατί να μ' η έρθω π' α γλήγορα.  
 ΕΕΝ. Πάντα θά είταν άργά... 'Ο θάνατος έμνε μέσα μου από καιρό και περίμενε τήν ώρα του... Τήν ώρα αυτή κανείς δέ θά είχε τή δύναμη να τήν κρατήση.  
 ΠΑΥΛ. Ειρήνη, συχώρεσέ με !  
 ΕΕΝ. Δέ μ' ηούκαμες τίποτα κακό για να σε συχωρίσω. Τήν έβλεπα τήν άγάπη σου κάτω από τ' α φόβο που σ' είχε πιάσει. 'Η ζωή αυτή είτανε βάρος για μένα... δέ μπορούσα να συνειθίσω στις πίκρες της... 'Εκεί ψηλά στο φως τάβασίλευτο, που αντικρύζω τώρα, θά βρω κ' εγώ τόν άληθινό έαυτό μου... Είσαστε όλοι γύρω μου ;... Κανένας σας μ' η φύγη από κοντά μου, κανένας... Στέφανε...  
 ΑΝ. Θέλεις τ' α Στέφανο ;  
 ΕΕΝ. Θέλω τόν κ' αράζει ή ψυχή μου...  
 ΠΑΥΛ. 'Ω ! είμαι καταραμένος !  
 ΝΙΚ. 'Ηρθαμε... να ή γιατρός.  
 ΓΙΑΤΡΟΣ. Τι τρέχει ;  
 ΑΝ. Γιατρέ μου... τ' α παιδί μου !  
 ΓΙΑΤΡΟΣ. 'Οχι φωνές... Καλύτερα να τήν π' ατε στην κάμερά της. Μ' η φοβόσαστε.  
 ΝΙΚ. Γιατρέ ; λοιπόν ;  
 ΓΙΑΤΡΟΣ. Σούτ !... πολύ άργά.  
 ΕΕΝ. Στέφανε... 'Ηρθες ;... τ' α στερό μου χαμόγελο...  
 ΠΑΥΛ. 'Εσύ !  
 ΣΤΕΦ. Ναί...  
 ΓΙΑΤΡΟΣ. Τετέλεσται !  
 ΑΝ. Παιδί μου !  
 ΣΤΕΦ. Μήπως πρέπει και τώρα να φύγω ;  
 ΠΑΥΛ. 'Οχι ! μείνε ! ο πατέρας σου με ξεδικιέται πιά !... Δέν τόν φοβάμαι άλλο !... μ' ητε κ' εμένα !... Μείνε να παρηγορήσης τή μητέρα σου !  
 29 του 'Οκτώβρη 1903 — 15 του Μάρτη 1904.

ΤΕΛΟΣ

ΗΛΙΑΣ Η. ΒΟΥΤΙΡΙΑΔΗΣ

## Ο ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

'Ο φίλος Γ. Στρατήγης σ' η γράφω... σε τελευταία «Παναθήναια» τ' α Σουρ' η έγραψε πως στο σπίτι του, μαζί με άλλους στενούς φίλους του, τηγνίαν τ' α Ταγκόπουλος τούτο, καθώς μ' ας γράφει ο ίδιος ο Στρατήγ... είτανε λάθος τ' α τυπογράφου, που τ' α Διακόσιοι... έκαμα Ταγκόπουλο, γιατί ο Ταγκόπουλος πάνε-έση χαίρει τώρα που αποστρατεύτηκε από τήν παρία τ' α Σουρ' η.  
 — Πολύ καλή ή ιδέα να γυρίσουν οι καθητάδες τ' α Πειραιώτικου 'Ορνίσιου και τ' α Βαρδακίου τ' α σπίτια και να τραγουδήσουν τ' α κήλαντα δίνοντας στους πρόσφυγες και στην 'Εθνική 'Αμυνα τ' α χρήματα που θά μ' ηζώσουν.  
 — Τ' α κήλαντα που θά τραγουδήσουν τ' α παιδιά είναι Μακεδονικά κήλαντα και γράφτηκαν από τόν τόν κ. Στρατήγη. Τ' α διαβάσαμε και μ' ας ήρίσανε.  
 — Καυγ' ας δημοσιογραφικής μεγίλο: άνοιξε στην Πόλη κ' η έφημ' η του τ' α έζοχα έκκλησιαστικά άρθρα που γράφει στην «Πρόδο» ο πανοσιώτατος κ. Ευστάθιος, προεστάμενος στο Τσγκέκλιο.  
 — 'Ελπίζουμε κάποιος φίλος Πολίτης να μ' ας γράψι τ' α καθέκαστα τ' α καυγ' ας αούτου, γιατί εμείς μ' ην' α ένα φύλλο τ' ας «Πρόδο» (τόν άριθ. 686) είδαμε, που άπαντάει στην πολεμική ή διευθυντής της κ. Σπανούδης.  
 — Τέτια γλέντια καλό είναι να τ' α μαθαίνουμε και μ' ας είδα οι 'Αθηναίοι και να μ' ην' α κ' ην' α μονάχα για λόγου τους οι φίλοι μας οι Πολίτες.  
 — Οι βουλευτάδες μας είναι άπρόθυμοι. Τ' α σπουδαία αυτή είδηση τ' α μαθαίνουμε από κάποιον κ. Ν. 'Αστου τ' α παρ' αμένης βδομάδας (15 του Δεκέβρη 1 σελ.). Και τ' α κ. Ν. 'Αστου φοβέριζε π' α; δ' η ξεκοιλούσε αυτά τ' α κακά (κ' ην' α καλό ; ) ο κόσμος θά ήει «παράδο» τήν Βουλήν έκλει-

πουσεν και τυπικώς, έτσι ή ίδια τώρα κάμνει δ' η, μπορεί δ' η να μ' ην' α έπαρξη ούσιαστικώς.

— Αυτό λέμε και μεις.

— Κάποιος Μαρ' ας — ο γνωστός βιολιτζ' η: βίβλια — γράφει τώρα γλωσσολογικά άρθρα στις «'Αθήναις» κατά τ' ας έθνικ' ης γλώσσας. Ιδ' η κ' ην' α τ' α τ' α κ' ην' α ! Κ' οι βιολιτζ' ηδες να γλωσσολογούν.

— Κείνο που μ' ας λυπει είναι π' ας δ κ. Μαρ' ας είναι 'Ιταλός και σ' αν 'Ιταλός έπρεπε, από σιδισμ' ας στο συμπατριώτη του Δάντε, να μ' η γράφει τέτοιες και τότες άνοησίες κατά τ' ας ζωνταν' ης γλώσσας.

— 'Η έπίσημη φημερίδα τ' ας Σουρ' η, ή «'Εστία», μ' ας πληροφορήσε με χ' ην' ας π' ας ή Βουλή μας πρότεινε τ' ας Σουρ' η για τ' ας βραβείο Νομπέλ.

— Τέτια Βουλή είναι θ' ας π' ας έφταιξε κ' ης σ' ας τ' ας Σουρ' η. όρου μπορούσε θ' ας όλογο να σταματήσει: και στο Δημητράκοπουλο.

— Μ' ας παρακαλέσανε να δηλώσουμε πως τ' ας «'Ηλύσια», ύστερ' από τήν καθυστέρηση που έφερε ή άρρώστια κ' η θάνατος τ' ας Σουρ' η, θά ξεκοιλούσσανε με τ' η συνέχεια τ' ας «Κόλασης», με τις «Χοηρόρες» τ' ας 'Ιρην' η, μ' ένα έπισόδιο τ' ας Μαχαβάρτας, μεταφορτικ' ας από τόν Κ. Θεοτόκη, με τήν «'Ηρώ και Λέαντρο» τ' ας Μενάρδου κλπ.

Ο ΙΑΙΟΣ

## ΦΟΝΟΠΑΖΑΡΟ ΒΑΘΜΑΔΙΑΤΙΚΟ

'Από Πέμτη σε Πέμτη.

'Υπουργός 'Εσωτερικών ο Ν. Καλογερόπουλος

Σκοτωμοί. Περαιάς 1, 'Επαρχίες 5.

Λαθωμοί. 'Αθήνα 6, Περαιάς 5, 'Επαρχίες 3.

Κλεισιές. 'Αθήνα 5, Περαιάς 4.

Ο ΦΟΝΟΓΡΑΦΟΣ

## ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

κ. 'Εκφυλο 'Ερημίτη. Δίκιο έχεις, αν δ' ης τότο για τ' ας πρώτο, για τ' ας δεύτερο όμως: ίσως τήν τελευταία γραμμή. 'Απορ' ας δ' ης που δ' ης κατάλαβες και τούτο, πως ο «Νου-μ' ας» γίνεται κάποτε άρρηκ' η ή ξεσκεπάζονται μερικές τ' ας κεδίνες άξίες. Τ' ας δηγηματικ' η σου τ' ας περιμένουμε.—κ. Σάββ' ας Σπουλο. 'Οχι έτσι, να τ' ας παίρνουμε όλα σβίρνα. 'Αν π' ας τ' ας Μεγαλόσταυρο ο Θεοτόκης, τ' ας ζήζε, γιατί στο Κρητικό ζήτημα φέσθηκε πολύ γνωστικά και πολύ πατριωτικά. Τ' ας γράψαμε χ' ης φορές ως τώρα, ο «Νου-μ' ας» ούτε Θεοτοκικός είναι, ούτε Ραλλικός, ούτε κολοκυθικός— άνήκει σ' όλα τ' ας κήματα κ' ης κανένα, γιατί χ' ης π' ας αλόμ' ης όπου βρ' ης τ' ας κακό και δ' ης δυσκοιλιέται να π' ας σ' ας τ' ας καλό όπου κ' ης τ' ας συναπαντήσαι, και στο άδ' ης αν κ' ης τ' ας Μιστριώτη άκόμα.—κ. Β. Δέκ. Εύχαριστούμε. Θ' ας δημοσιευτεί, ίσως στο άλλο φύλλο, αν ύπ' ας χ' ης τόπος: κ' ης άλλωτ' ας, έργότερα.—Κ' ης. 'Οχι και τόσο πιτυχημένο. Στείλε μας τίποτα άλλο καλύτερο.

## ΜΙΑ ΔΡΑΧΜΗ

τ' ας ένα, και 1,25 χρ. φρ. για τ' ας έξωτερικό, πουλιούνται στα γραφεία μας και στο Βιβλιοπωλείο Σακέτου (όδ' ας Σταδίου, άντικρ' ας στη Βουλή) τ' ας κ' ης βιβλία:

Τ' ας Ψυχ' ας τ' ας 'Ονειρο τ' ας Γιανν' ηρη (σελ. 268).

Τ' ας Ηάλλη «'Ηλιος και φεγγάρι» (σελ. 120)

Τ' ας Φωτιάδ' η Τ' ας «Γλωσσικό ζήτημα και ή εκπαιδευτική μας άναγίννηση» (σελ. 405).

Τ' ας 'Εβ' ας τ' ας 'Ιστορία τ' ας Ρωμιοσύνης» σελ. 320) και «Μαζ' ας τ' ας Βρουκόλακας κλπ.» (σελ. 269).

Τ' ας 'Ερ' ας τ' ας «Τ' ας Ζω' ας» (σελ. 194).

Τ' ας Φιλ' ας τ' ας Γραμμ' ας τ' ας Ρωμαϊκής γλώσσας (μ' ας Α') (σελ. 96).

Τ' ας Δ. Τανταλ' ας τ' ας «Σκιές» (ποιήματα),

Τ' ας Δόγγ' ας τ' ας «Δάρνης και Χλόη» (χαρτοδεμένο) μετάφρ. 'Ηλ. Βουτιερίδ' η (σελ. 86).

Τ' ας Εύριπ' ας τ' ας «Μήδεια» μετάφρ. Γιάννη 'Ιερ' ας τ' ας (σελ. 59).